

Aplinkos apsaugos departamentui prie Aplinkos ministerijos
Direktorei Olgai Vėbrienei
Siunčiama el. paštu info@aad.am.lt

2021-03-02 Nr. SK/2021-28

Kopija:

Aplinkos apsaugos agentūrai
Siunčiama el. paštu: aaa@aaa.am.lt

Aplinkos ministrui Simonui Gentvilui
Siunčiama el. paštu: info@am.lt

Klaipėdos apygardos prokuratūrai
Prokurorei Ginai Skersinskytei
Siunčiama el. paštu: klaipeda@prokuraturos.lt

Europos Komisijos nariui Virginijui Sinkevičiui
Siunčiama el. paštu: cab-sinkevicius-contact@ec.europa.eu

Dėl: Aplinkos apsaugos departamento 2021-01-29 ir 2021-02-02 raštų, juose pateiktų išaiškinimų, susijusių su gamtai padarytos žalos apskaičiavimo metodika, (ne)vertintais kriterijais, aplinkos atkūrimo priemonių taikymo proceso sustabdymo

Aplinkos apsaugos departamentas (AAD) 2021-02-02 atsiųstu raštu (toliau – 2021-02-02 AAD raštas) atmetė AB „Grigeo Klaipėda“ (toliau – Bendrovė) siūlymą vykdyti neteisminę mediaciją siekiant nustatyti gamtai padarytos žalos faktą ir mastą bei abipusių derybų būdu sutarti dėl savanoriško žalos atlyginimo.

Bendrovė 2021-02-04¹ gavo 2021-01-29 AAD raštą (toliau – 2021-01-29 AAD raštas), kuriame teigiama, kad Bendrovė nepateikė Aplinkos atkūrimo priemonių parinkimo bei išankstinio pritarimo gavimo tvarkos aprašo² (toliau – Tvarkos aprašas) atitinkančio aplinkos atkūrimo priemonių siūlymo, todėl nėra pagrindo svarstyti galimybę atsisakyti pareikšto Civilinio ieškinio ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 04-2-0015419 (toliau – Ikiteisminis tyrimas). Taikos sutarties sudarymui šiuo metu nėra pagrindų, o aplinkos atkūrimo priemonių svarstymas būtų atnaujintas Bendrovei pateikus Tvarkos aprašo reikalavimus atitinkančias priemones. Nesant įgyvendintų aplinkos atkūrimo priemonių, žalos dydžio skaičiavimas pagal „Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodiką“³ (toliau – Metodika) atitinka tiek Aplinkos apsaugos įstatymo (AAĮ), tiek Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) (toliau - Direktyva 2004/35/EB) nuostatas.

Bendrovė šiuo atsakydama į 2021-01-29 ir 2021-02-02 AAD raštus pažymi, kad nesutinka su juose išdėstytais argumentais, jog ji nepasiūlė aplinkos atkūrimo priemonių ir todėl šis procesas gali būti nutraukiamas bei tai, kad Metodika yra tinkamas žalos gamtai apskaičiavimo būdas, atitinkantis AAĮ ir Direktyvos 2004/35/EB nuostatas. Nesutikimas su aukščiau nurodytais teiginiais ir su AAD

¹ Juo AAD atsakė į Bendrovės 2020-11-17 raštą Nr. SK/2020-220 (toliau - Bendrovės 2020-11-17 raštas), kuriame buvo siūlytos konkrečios aplinkos atkūrimo priemonės ir nurodyta, kad gali būti svarstomos kitos, AAD priimtinos aplinkos atkūrimo priemonės.

² Patvirtintu Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. D1-228.

³ Patvirtinta 2002 m. rugsėjo 9 d. Aplinkos ministro įsakymu.

veiksmams sprendžiant Bendrovės atsakomybės už gamtai padarytą žalą klausimą grindžiamas žemiau nurodytais argumentais.

1. AAD turėjo ir tebeturi įstatymuose įtvirtintą pareigą įforminti privalomąjį nurodymą Bendrovei dėl aplinkos atkūrimo priemonių plano taikymo, tačiau to nepadarė. AAD, perkeldama pareigą Bendrovei pasiūlyti tinkamas aplinkos atkūrimo priemonės, neįvykdė aplinkosaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, t. y. neįvykdė savo funkcijų arba vykdė jas netinkamai, pažeisdamas Viešojo administravimo įstatymą (VAĮ), Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą (AAVKĮ), AAĮ ir Direktyvą 2004/35/EB.

Nors AAD 2021-01-29 rašte akcentuoja, kad Bendrovė nepasiūlė aplinkos atkūrimo priemonių plano, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Tvarcos aprašas imperatyviai numato, kad gavęs informaciją apie padarytą žalą aplinkai, AAD privalėjo imtis veiksmų nustatyti žalą aplinkai, atlikti neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumo įvertinimą, nuspręsti, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turi būti taikomos, reikalauti, kad ūkio subjektas vykdytų aplinkos atkūrimo priemones ir kontroliuoti aplinkos atkūrimo priemonių vykdymą (tačiau to nepadarė).

AAVKĮ 18 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytas atvejis, kai turi būti priimamas privalomasis nurodymas taikyti aplinkos atkūrimo priemones: kai žalą aplinkai padarę asmenys nevykdo ar netinkamai vykdo aplinkos atkūrimo priemones – duodamas privalomasis nurodymas vykdyti ar tinkamai vykdyti aplinkos atkūrimo priemones. Tai reiškia, kad AAD, pirmiausia, pagal Tvarcos aprašą, nuspręsti, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turi būti taikomos, o pagal AAVKĮ 18 straipsnio 1 dalies 4 punktą, turėjo pareigą duoti privalomąjį nurodymą Bendrovei taikyti aplinkos atkūrimo priemones, tuo atveju, jei AAD vertinimu, Bendrovė nepasiūlė tinkamų aplinkos atkūrimo priemonių. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) yra nurodęs, kad pareiga nustatyti, kokių žalos ištaisymo priemonių reikia imtis pagal Direktyvos 2004/35/EB II priedą, bet kuriuo atveju ir galiausiai tenka kompetentingai institucijai⁴. Įgyvendindama šią diskreciją ši institucija privalo rūpestingai ir nešališkai išnagrinėti visas atvejui svarbias aplinkybes⁵.

2020-11-17 Bendrovė raštu kreipėsi į AAD ir pasiūlė galimas alternatyvias aplinkos atkūrimo priemones, kurios apėmė ne tik Bendrovės pasitelktų TIG Environmental ekspertų pasiūlytas priemones, bet ir siūlymus įgyvendinti Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų plane nustatytas priemones. Viena iš Bendrovės pasiūlytų priemonių - šlapžemių įkūrimas, buvo įrašyta į minėtą programą (Nemuno žiočių gilinimas, įrengiant šlapžemes), tačiau nebuvo baigta įgyvendinti. Bendrovė šiuo raštu visoms suinteresuotoms institucijoms pateikė Bendrovės inicijuoto aplinkosaugos užsienio ekspertų TIG Environmental atlikto specialistų tyrimo 2020-10-28 ataskaitą „Žalos Kuršių marių aplinkai vertinimas“ (toliau - TIG ataskaita), kurioje konstatuota, kad Bendrovei inkriminuojamais veiksmais žala (reikšmingas neigiamas poveikis) Kuršių marių vandens būklei nenustatyta. Tyrimo ataskaitoje taip pat nurodyti duomenys ir tyrimo metodai, kurie buvo pagrįsti ir kildinti iš Direktyvos 2004/35/EB.

2020-12-21 TIG ataskaitos pristatymo ir 2021-01-06 susitikimų su Bendrovės atstovais metu AAD nenurodė, kad Bendrovės pasiūlytos aplinkos atkūrimo priemonės yra netinkamos. Apie tai, kad 2020-11-17 rašte pasiūlytos aplinkos atkūrimo priemonės yra netinkamos, Bendrovė sužinojo iš 2021-01-29 ADD rašto, t. y. tik po to, kai jis pateikė į Klaipėdos apygardos prokuratūros ikiteisminio tyrimo bylą patikslintą Civilinį ieškinį ir apie tai 2021-01-26 buvo informuota Bendrovė.

AAD 2021-01-29 rašte teigia, kad Bendrovė negalėjo pagrįsti siūlomų aplinkos atkūrimo priemonių, tačiau nutylėjo tai, kad 2021-01-06 vykusio susitikimo metu paaiškėjo, kad nei jame dalyvavę AAD, Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros (AAA) atstovai, nei Bendrovės atstovai nebuvo susipažinę su prokuratūros turimais šaltiniais, kurių pagrindu AAD įrodinėja Bendrovės veiksmais gamtai padarytą žalą. Nežinant šių šaltinių turinio, neturint objektyvios galimybės jų palyginti su

⁴ESTT sprendimas byloje C 534/13 dėl Consiglio di Stato (Italija). Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=162668&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=572278>

⁵ ESTT sprendimas byloje Technische Universität München, C 269/90 ir Sprendimas byloje Nyderlandai prieš Komisiją, C 405/07 P.

Bendrovės pateikta TIG ekspertų ataskaita, objektyviai nėra įmanoma nustatyti, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turėtų būti parenkamos, į kokį tikslą ir kokia apimtimi jos turėtų būti orientuojamos⁶.

Perkeldamas pareigą Bendrovei pateikti tokį aplinkos atkūrimo priemonių planą, kuris atitiktų AAD lūkesčius, AAD netinkamai įvykdė jam, kaip viešojo administravimo subjektui priklausančią gero valdymo pareigą.

Gerojo valdymo pareiga apima pareigą rūpintis, kad žala aplinkai būtų atkurta taikant aplinkos atkūrimo priemones. ESTT praktikoje yra nurodyta, kad pagal Direktyvos 2004/35 6 ir 7 straipsnių sistemą iš esmės žalą aplinkai sukėlusis subjektas turi siūlyti žalos ištaisymo priemones, kurios, jo manymu, tinkamos konkrečioje situacijoje, o kompetentinga institucija gali įpareigoti imtis būtinų priemonių, kurios nebūtinai sutampa su žalą sukėlusio subjekto pasiūlytomis priemonėmis⁷. ESTT praktikoje nurodyta ir tai, kad pareiga nustatyti, kokių žalos ištaisymo priemonių reikia imtis pagal Direktyvos 2004/35 II priedą, bet kuriuo atveju ir galiausiai tenka kompetentingai institucijai, kuri prieš tai turi pareigą užtikrinti rungimosi principu pagrįstą tokių priemonių derinimo procedūrą⁸.

Perkeldamas Bendrovei įrodinėjimo našta dėl žalos gamtai dydžio ir fakto nustatymo, o taip pat dėl jos atstatymo į pirmąją būklę natūra tinkamų aplinkos atkūrimo priemonių pagalba, AAD pradėjo reikalauti iš Bendrovės neįgyvendinamų dalykų, pažeisdamas teisės principą, draudžiantį reikalauti to, kas neįmanoma⁹.

2. Nors AAD turėjo pareigą imtis veiksmų nustatyti žalą aplinkai, atlikti neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumo įvertinimą, nuspręsti, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turi būti taikomos, reikalauti, kad ūkio subjektas vykdytų aplinkos atkūrimo priemones ir kontroliuoti aplinkos atkūrimo priemonių vykdymą, į dalies šių veiksmų atlikimo kompetenciją įsikišo prokuratūra, kuri, pasitelkdama mokslininkus, inicijavo žalos gamtai nustatymo procesą, o Bendrovės siūlymą žalos gamtai nustatymą pavesti Aplinkos apsaugos agentūrai (toliau - AAA) atmetė. Nepaisant to, AAD, nenustačiusi realios žalos gamtai fakto ir dydžio, 2020-03-03 pareiškė civilinį ieškinį Bendrovei dėl žalos gamtai atlyginimo, kuriame žala buvo pagrįsta ne ekspertiniais tyrimais, o Metodika, kurioje žalos gamtai paskaičiavimai remiasi į gamtinę aplinką išleistų teršalų hipotetiniu kiekiu. Paraleliai AAD kreipėsi į AAA dėl Bendrovės iš dalies biologiškai nevalytų nuotekų poveikio Kuršių marios įvertinimo, o 2020-06-26 raštu Bendrovei pateikė AAA atliktą paviršinio vandens telkinio - Kuršių marių ekologinės būklės ar ekologinio potencialo bei cheminės būklės pablogėjimo įvertinimą bei paprašė Bendrovės pateikti aplinkos atkūrimo priemonių planą. Į šį raštą Bendrovė pateikė savo pasitelktų tarptautinių ekspertų TIG Environmental atlikto AAA vertinime padarytų išvadų paneigimą, o taip pat atsakė, kad AAD (o ne Bendrovė) turi nustatyti aplinkos atkūrimo priemonių planą, tačiau to vis dar nepadarė. Nurodytų veiksmų nenuoseklumas (chaotiškumas) ne tik sukūrė teisinio neapibrėžtumo ir netikrumo situaciją, bet ir paneigė gerojo valdymo principus, Direktyvos 2004/35/EB tikslus, kuriais yra siekiama kaip galima greičiau atstatyti pažeistą gamtos elementą į pradinę būklę.

Nors AAD tenka pareiga užtikrinti, kad būtų patvirtintas ir vykdomas aplinkos atkūrimo priemonių planas, nuo pat ikiteisminio tyrimo pradžios aplinkos atkūrimo priemonių inicijavimo ir derinimo procesas vyksta išimtinai Bendrovės iniciatyva, o AAD, prokuratūros ir AAA veiksmai rodo šių institucijų aiškios ir nedviprasmiškos pozicijos neturėjimą, galiojančio teisinio reguliavimo nepaisymą

⁶ Po 2021-01-06 susitikimo Bendrovė 2021-01-07 kreipėsi į prokuratūrą prašydama leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis - 2020-09-28 Lietuvos teismo ekspertizės centro specialisto išvada Nr. 11K-39(20), Aplinkos apsaugos departamento 2020-12-02 išvada ir specialisto išvada dėl gamtai padarytos žalos fakto ir dydžio nustatymo, leidžiant daryti šių dokumentų kopijas. Šiame prašyme Bendrovė paprašė, kad spręsti savanoriško žalos atlyginimo ir aplinkos atkūrimo priemonių plano patvirtinimo ir įgyvendinimo klausimus, neturint (nežinant) visų duomenų, kuriais prokuratūra grindžia Bendrovei inkriminuojamą didelės žalos gamtai padarymo faktą bei dydį, yra ypač sudėtinga. Tačiau prokuratūra 2021-01-13 nutarimu šį prašymą atmetė.

⁷ ESTT sprendimas byloje C-534/13 dėl *Consiglio di Stato* (Italija).

⁸ ESTT sprendimas byloje *Land Oberösterreich ir Austrija prieš Komisiją*, C 439/05 P ir C 454/05 P, Rink. p. I 7141.

⁹ lot. - *lex non cogit ad impossibilia*.

ir nenuoseklumą. Šį teiginį patvirtina žemiau chronologiškai aptarti minėtų institucijų ir Bendrovės veiksmai:

(i) 2020-02-05 Bendrovė kreipėsi į AAD, AAA ir Aplinkos ministeriją su prašymu parengti aplinkos atkūrimo priemonių planą bei jų įgyvendinimo priemones.

(ii) 2020-02-07 Bendrovė kreipėsi į AAD, AAA ir Aplinkos ministeriją, siūlydama pasitelkti tarptautinius / užsienio ekspertus žalai aplinkai nustatyti ir neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumo vertinimui atlikti pagal taikomus Europos Sąjungos direktyvų reikalavimus.

(iii) 2020-02-21 AAD atsiuntė Bendrovei raštą, kuriame nurodyta, kad galimai Bendrovės veiksmis padarytos žalos gamtai dydis turi būti nustatytas ikiteisminio tyrimo metu. Rašte taip pat nurodyta, kad, negavus reikšmingų duomenų iš AAA ir pačios Bendrovės, nėra galimybės atlikti neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumo įvertinimo.

(iv) 2020-02-21 Bendrovė pateikė Prokuratūrai prašymą kreiptis į AAA ir pavesti atlikti objektų tyrimą dėl galimai gamtai padarytos žalos ikiteisminiame tyrime bei atsakyti į prašyme nurodytus klausimus/

(v) Prokuratūra 2020-03-10 nutarimu prašymą tenkino iš dalies: (a) priėmė Bendrovės pateiktus klausimus objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimui atlikti, juos pateikiant specialių žinių turintiems ekologams ir nuotekų valymo technologams¹⁰; (b) netenkino Bendrovės prašymo užduotį atlikti objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimą paskirti AAA (ši nutarimo dalis buvo pagrįsta abejojimu, ar AAA yra pakankamai kompetentinga atlikti objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimą).

(vi) 2020-03-03, nepaisant to, kad 2020-02-21 raštu patvirtino, kad dėl Bendrovės galimai neteisėtų veiksmų reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai nenustatytas ir žala turi būti nustatyta ikiteisminio tyrimo metu ir kad prokuratūra nutarė paskirti ikiteisminio tyrimo byloje specialisto tyrimą siekiant nustatyti gamtai padarytą žalą, AAD pareiškė Bendrovei civilinį ieškinį dėl 3 982 184 Eur aplinkai padarytos žalos atlyginimo Klaipėdos apygardos prokuratūros atliekamame ikiteisminiame tyrime. Žalos fakto nustatymui ir jos dydžio skaičiavimams AAD pasirinko ne Direktyvoje 2004/35/EB nustatytą teisinį reguliavimą, o Metodiką.

(vii) 2020-03-06 Generalinė prokuratūra rašte Vyriausybei nurodė, kad Bendrovės atžvilgiu vykdomo ikiteisminio tyrimo metu kilo poreikis nustatyti Bendrovės valymo įrenginių, esančių Klaipėdos rajone, Dumpių kaime, faktinį technologinį pajėgumą, valymo technologijų tinkamumą Bendrovės gamybinėms nuotekoms valyti, taip pat nusikalstama veika padarytos žalos dydį. Šioms ikiteisminio

---

¹⁰ Prašyme buvo pateikti žemiau nurodyti klausimai:

1. Kokia buvo pirminė gamtinės aplinkos (Kuršių marių) būklė ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu (unikalus Nr.4400-4436-0792) 2004-08-02 ir 2012-01-01?

2. Ar padarytas neigiamas poveikis aplinkai dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių? Jei taip, tai koks tokio poveikio reikšmingumo mastas? Ar nustatyti šiame neigiami aplinkos ar jos elementų reikšmingi pokyčiai, ar jų funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai bei žmonėms reikšmingas pablogėjimas 2004-08-02, 2012-01-01- 2020-01-07 laikotarpiu? Jei taip, tai koks?

2.1. Ar padarytas neigiamas poveikis dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu palankios saugomos rūšies apsaugos būklei ar palankios buveinių apsaugos būklės siekimui ar šios būklės palaikymui? Jei taip, tai koks tokio poveikio reikšmingumo mastas?

2.2. Ar padarytas neigiamas poveikis dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu augmenijai, augalijai, gyvūnijai, biologinei įvairovei? Jei taip, tai koks ir koks jos reikšmingumas?

2.3. Ar padarytas neigiamas poveikis dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių Kuršių marių vandens ekologiškai, cheminei ir (arba) kiekybinei būklei ir (arba) ekologiniam potencialui (pajėgumui), apibrėžtam Direktyvoje 2000/60/EB? Jei taip, tai koks tokio poveikio reikšmingumo mastas?

2.4. Ar padarytas neigiamas poveikis dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių Kuršių marių kraštovaizdžio būklei? Jei taip, tai koks tokio poveikio reikšmingumo mastas?

2.5. Kokie aplinkos apsaugos reikalavimai pažeisti dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių? Ar nustatyti aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimai dėl Bendrovės biologiškai neišvalytų nuotekų patekimo į AB „Klaipėdos vanduo“ kolektorių padarė reikšmingą neigiamą poveikį kitiems aplinkos elementams (jų funkcijoms). Jei taip, tai kokiems ir kokį?

2.6. Kokia gamtinės aplinkos (Kuršių marių) būklė ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu (unikalus Nr.4400- 4436-0792) laikotarpyje nuo 2012-01-01 dienos iki 2020-01-07 dienos?

3. Kokios yra natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybės ir laikas gamtinėje aplinkoje, esančioje (Kuršių marių) ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu teritorijoje?

tyrimo aplinkybėms, turinčioms reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nustatyti, būtinos specialiosios techninės, inžinerinės, technologinės žinios ir šių specialiųjų žinių ir įgūdžių turinčių specialistų pagalba. Ikitaisyti tyrimą atliekanti tyrimo grupė kreipėsi į kompetentingas valstybės įstaigas dėl galimybės nustatyti bylai reikšmingas aplinkybes, tačiau jos nurodė, kad galimybės atlikti tokio pobūdžio tyrimus neturi ir pasiūlė minėtoms aplinkybėms nustatyti reikiamų specialiųjų žinių ir įgūdžių turinčių specialistų ieškoti akademinėje visuomenėje arba užsienio valstybėse.

(viii) Bendrovė 2020-04-01 raštu kreipėsi į Prokuratūrą siūlydama bendradarbiauti nustatant žalos gamtai faktą ir mastą bei suvienodinti Prokuratūros ir Bendrovės pasitelktų specialistų tyrimo užduoties apimtį (turinį), jiems užduotinus klausimus, tačiau Prokuratūra 2020-04-10 nutarimu šį prašymą atmetė.

(ix) 2020-06-26 AAD raštu Bendrovei pateikė AAA atliktą paviršinio vandens telkinio - Kuršių marių ekologinės būklės ar ekologinio potencialo bei cheminės būklės pablogėjimo įvertinimą (toliau – AAA vertinimas) ir paprašė Bendrovės pateikti aplinkos atkūrimo priemonių planą. AAA vertinime nurodyta, kad 2012-2019 metų laikotarpiu pastebima vidutinių metinių bendrojo azoto koncentracijų ties AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvu (3B stotis) didėjimo tendencija ir nustatytas ekologinio potencialo pasikeitimas per 1 klasę artimiausiose 2 ir 3B stotyse. Tuo pagrindu Vertinime pateikta išvada, kad Klaipėdos sąsiaurio ekologinė būklė suprastėjo per vieną klasę 2017-2019 metais 3B ir 2 monitoringo vietose. Tokiu veiksmu AAD pripažino aplinkos atkūrimo priemonių taikymo būtinumą šioje situacijoje.

(x) 2020-08-26 Bendrovė savo rašte Nr. SK/2020-168 (toliau – Bendrovės 2020-08-26 raštas)^{11 12} išdėstė poziciją dėl 2020-06-26 rašte išdėstyto AAD reikalavimo pagrįstumo. Šiame rašte Bendrovė nurodė, kad (i) ne Bendrovė, o AAD turėtų parengti ir pateikti Bendrovei Aplinkos atkūrimo priemones; (ii) šiuo metu nėra objektyvių duomenų ir juos patvirtinančių įrodymų, kad Bendrovė savo veiksmais padarė Kuršių marių vandens būklei didelę (reikšmingą) žalą¹³; (iii) Kuršių

¹¹ Bendrovės 2020-08-26 rašto pagrindiniai argumentai buvo tokie:

- (i) Tvarcos aprašas numato, kad gavęs informaciją apie padarytą žalą aplinkai, AAD (ne Bendrovė ar kitas ūkio subjektas) privalo imtis veiksmų nustatyti žalą aplinkai, atlikti neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumo įvertinimą, nuspręsti, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turi būti taikomos, reikalauti, kad ūkio subjektas vykdytų aplinkos atkūrimo priemones ir kontroliuoti aplinkos atkūrimo priemonių vykdymą. AAD rašte Bendrovės veiksmais padaryta žala aplinkai nėra nurodyta, taip pat nėra nuspręsta, kokios aplinkos atkūrimo priemonės turi būti taikomos. Nustačius gamtai padarytą žalą, turi būti nustatytas ir priežastinis ryšys tarp Bendrovės neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos;
- (ii) Pagal Tvarcos aprašą ir minėtos Direktyvos 2004/35/EB nuostatas, aplinkos atkūrimo priemonių plano nustatymas yra įmanomas tik tada, kai yra aiškiai nustatytas gamtai padarytos žalos faktas ir mastas. AAD rašte ir AAA vertinime nėra nurodyta, kokia konkreči žala, kokių mastu buvo padaryta gamtai. Bendrovės 2020-08-26 rašte nurodyti duomenys leidžia pagrįstai abejoti, ar Bendrovei inkriminuojamais veiksmais galėjo būti padaryta tokia žala gamtai (Kuršių marioms), kokia nurodyta AAA vertinime;
- (iii) iš viešojo administravimo subjektų gauti ir apibendrinti Kuršių marių būklės valstybinio monitoringo duomenys už laikotarpį nuo 2012-01-01 iki 2020-01-01 bei jiems vertinti taikytini teisės aktų reikalavimai patvirtino, kad Kuršių marių vandens būklė aukščiau nurodytame laikotarpyje, vertinant bendrojo azoto, bendrojo fosforo ir BDS7 koncentracijas, neviršijo leistinos taršos normatyvų, o didžiąją šio laikotarpio dalį atitiko ir geros būklės reikalavimus;
- (iv) Bendrovės pasamdyti užsienio valstybių specialistai išanalizavo informaciją dėl Kuršių marių vandens būklės ties AB „Klaipėdos vanduo“ nuotekų išleistuvo laikotarpyje nuo 2012-01-01 iki 2019-12-31 pablogėjimo ir paneigė AAA vertinime padarytas išvadas dėl Bendrovės veiksmais padarytos žalos Kuršių marių ekologiškai ir chemiškai būklei;
- (v) Bendrovės pasitelkti TIG Environmental ekspertai atliko turimų Klaipėdos sąsiaurio, Kuršių marių ir AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvo stebėsenos duomenų statistinių tendencijų vertinimo rezultatai rodo, kad nei ties, nei šalia AB „Klaipėdos vanduo“ išleistuvo medžiagų koncentracija nedidėjo. Kalbant apie vandens kokybės pablogėjimą 2 ir 3B stotyse, nėra stebima statistiškai reikšmingo BDS7 medžiagų, bendrojo azoto ar bendrojo fosforo didėjimo tendencija. Koncentracijos reikšmės buvo santykinai stabilios arba laikui einant mažėjo ir tai rodo, kad vien BDS7 medžiagų, bendrojo azoto ar bendrojo fosforo reikšmės nepatvirtina tariamo vandens kokybės pablogėjimo. Stebėjimo duomenys prieštarauja AAA vertinimo išvadai, kad Bendrovės galimai leidžiami teršalai prisidėjo prie tariamo vandens kokybės Kuršių mariose pablogėjimo.

¹² Prieiga prie rašto per internetą: [2020-08-26 AB Grigeo Klaipėda rastas AAD](#)

¹³ Papildomai pažymėta, kad Bendrovei inkriminuojamais neteisėtais veiksmais didelės žalos fakto nepatvirtino ir 2020-10-20 Aplinkos apsaugos agentūros Jūros aplinkos vertinimo skyriaus viešai paskelbta ataskaita „Kuršių marių ir Baltijos jūros cheminė būklė 2019 metais“, kurioje nurodyta, kad 2019 m. iš tirtų 60 medžiagų, šešių koncentracijos viršijo teisės aktais priimtus aplinkos kokybės standartus (AKS): gyvsidabris (gyvuosiuose organizmuose - biotoje), naftos angliavandeniliai, nikelis, kadmio, varis ir cinkas (dugno nuosėdose). Baltijos jūra neatitiko geros cheminės būklės dėl gyvsidabrio gyvuosiuose organizmuose koncentracijų, Kuršių marios – dėl sunkiųjų metalų ir naftos angliavandenilių dugno nuosėdose koncentracijų. VANDUO: Teršiančių medžiagų koncentracijos Kuršių marių ir Baltijos jūros vandenyje neviršijo AKS ir atitiko gerą cheminę būklę. DUGNO NUOSĖDOS: Kuršių mariose dugno nuosėdose AKS viršijo: Maltų įlankoje (varis, cinkas, nikelis, naftos angliavandeniliai), ties Nida (kadmio, nikelis, varis, cinkas) ir grunto gramzdinimo Baltijos jūroje rajone (artimasis dūpingo rajonas) (nikelis). BIOTA: Baltijos jūroje vidutinė gyvsidabrio koncentracija menkėje, plekšneje, strimelėje ir midijoje AKS viršijo iki 1,2-2 kartų, atskirų menkės mėginių atveju – iki 3 kartų. Kuršių mariose gyvsidabrio koncentracija ešerio raumenyse ir moliuskuose dreisenose AKS nesiekė; prieiga per internetą -

marių vandens būklei padarytos žalos nustatymui bei apskaičiavimui Bendrovės pasitelktų ekspertų grupė, vadovaujama TIG Environmental, reikšmingo neigiamo poveikio Kuršių marių vandens būklei laikotarpyje nuo 2012-01-01 iki 2020-01-07, nenustatė. AAD į Bendrovės 2020-08-26 raštą neatsakė.

(xi) Bendrovė 2020-11-17 raštu¹⁴ kreipėsi į AAD siūlydama aplinkos atkūrimo priemones ir savanorišką žalos atlyginimą, siekiant kompensuoti ekologinį poveikį Kuršių marioms¹⁵.

Bendrovė šiuo raštu prašė apsvarstyti jos pateiktus alternatyvius siūlymus dėl aplinkos atkūrimo priemonių bei jiems pritarti patvirtinant Bendrovei taikytiną aplinkos atkūrimo priemonių planą, jo įgyvendinimo sąlygas, terminus ir tvarką. Suderinus ir patvirtinus Aplinkos atkūrimo priemonių planą, atsisakyti Civilinio ieškinio ikiteisminio tyrimo byloje, suorganizuoti susitikimą su AAD ir Bendrovės įgaliojais atstovais aptarti aukščiau nurodytus klausimus (prašymus)¹⁶.

(xii) 2021-01-11 Bendrovė kreipėsi į AAD ir AAA prašydama organizuoti ekspertinę diskusiją siekiant pašalinti specialistų išvadose esančius galimus prieštaravimus ir (ar) pritarti neteisminės mediacijos organizavimui bei abipusių derybų būdu suderinti pozicijas dėl aplinkai padarytos žalos fakto ir dydžio nustatymo, sudarant galimybę žalą (jei ekspertinės diskusijos išdavoje bus suderinta pozicija šiuo klausimu) atlyginti, įgyvendinant aplinkos atkūrimo priemones arba susitarti dėl taikos sutarties sudarymo. Į šį siūlymą AAD iš esmės neatsakė.

(xiii) 2021-01-26 Bendrovė gavo patikslintą Civilinį ieškinį, kuriuo, remiantis Metodika, prašoma iš Bendrovės priteisti 48 257 676,57 EUR dėl aplinkai padarytos žalos. Nei pirminiame, nei patikslintame Civiliniame ieškinyje nėra nurodyta, kokiais duomenimis bei juos pagrindžiančiais dokumentais remiantis konstatuotas reikšmingos (didelės) žalos faktas, o taip pat priežastinis ryšys tarp Bendrovės neteisėtų veiksmų ir žalos fakto (jos dydžio).

(xiv) AAD 2021-01-29 ir 2021-02-02 raštuose nepasisakė dėl TIG ataskaitoje nurodytų duomenų ir dokumentų analizės bei jų pagrindu padarytų išvadų, nepaisant to, kad teismų praktikoje yra nurodyta, kad AAD civiliniai ieškiniai, pagrįsti Metodika, gali būti paneigiami ekspertiniu vertinimu¹⁷, todėl ekspertiniai vertinimai yra reikšmingi ir privalomi žalą nustatančiam subjektui.

(xv) AAD 2021-02-02 rašte nurodė, kad kadangi Bendrovė negalėjo pateikti atsakymų į 2021-01-06 susitikime dalyvavusių valstybinių institucijų atstovų klausimus, todėl jis nutraukė aplinkos atkūrimo

---

http://vanduo.gamta.lt/files/Kur%C5%A1i%C5%B3%20mari%C5%B3%20ir%20Baltijos%20j%C5%ABros%20vanden%C5%B3%20chemin%C4%97%20b%C5%ABkl%C4%97_20191603452334379.pdf

¹⁴ Prieiga prie rašto per internetą: [2020-11-17 AB Grigeo Klaipėda rastas AAD](#)

¹⁵ Bendrovės 2020-11-17 rašto pagrindiniai argumentai buvo tokie:

- (i) žalos gamtai atlyginimui Bendrovės atžvilgiu prioritetine tvarka turėtų būti taikomi Direktyvoje 2004/35/EB nustatyti žalos gamtai atlyginimo principai ir būdai;
- (ii) ikiteisminio tyrimo byloje susiklosčiusi situacija, kai AAD jau pareiškęs Civilinį ieškinį, pagrįstą Metodika, ikiteisminiame tyrime Bendrovės atžvilgiu, tuo pačiu inicijuoja administracinį procesą, reikalaujamas aplinkos atkūrimo priemonių siūlymo ir įgyvendinimo, nenustačius ir aiškiai neįvardinus Bendrovės veiksmais galimai padarytos žalos aplinkai, iškraipo bei paneigia Direktyvoje 2004/35/EB nustatytą reguliavimą ir piktnaudžiauja jam suteiktais įgaliojimais;
- (iii) Metodika, kaip AAĮ įgyvendinantis poįstatyminis teisės aktas, neatitinka AAĮ turinio ir reglamentuoja klausimus, kurių reglamentavimas yra galimas tik įstatymais;
- (iv) Bendrovė, siekdama taikiai ir geranoriškai išspręsti žalos atlyginimo (suregulavimo) klausimus Klaipėdos apygardos prokuratūros atliekamame ikiteisminiame tyrime Nr. 04-2-00154-19, teikia siūlymus AAD dėl Aplinkos atkūrimo priemonių bei prašo jas apsvarstyti ir aptarti su Bendrove tuo tikslu organizuojant susitikimą;
- (v) AAD parinkęs ir patvirtinęs aplinkos atkūrimo priemonių planą bei jo įgyvendinimo tvarką, sąlygas ir terminus, turėtų atsisakyti Civilinio ieškinio ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 04-2-00154-19. Priešingu atveju, būtų sukurta ydinga teisinė situacija, kurioje žalos atlyginimo dėl aplinkai padaryto poveikio iš Bendrovės būtų pareikalauta du kartus, ypač atsižvelgiant į tą aplinkybę, kad reali žala Kuršių marių vandens būklei apskritai nenustatyta.

¹⁶ Bendrovė šiame rašte pasiūlė alternatyvias aplinkos atkūrimo priemones: (i) tiesioginio teršalų išleidimo sumažinimą, (ii) šlapžemių atkūrimą ir kūrimą, (iii) užtvankos demontavimo projekto įgyvendinimą. TIG ekspertų ataskaitoje siūlomos aplinkos atkūrimo priemonės yra pagrįstos Direktyvos 2004/35/EB 2 priede nustatyta nuostata, numatančia, jog kompensuojamasis žalos ištaisyimas vykdomas kompensuojant gamtos išteklių ir (arba) funkcijų laikinus nuostolius iki tokių išteklių ir funkcijų atkūrimo.

¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2019-11-21 nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-575-302/2019 nurodyta, kad *remiantis Metodikoje įtvirtintais skaičiavimo metodais, nustatoma ne reali žala, bet galima žala (galimi nuostoliai). Tuo tarpu, kaip matyti iš byloje atliktos ekspertizės akto motyvų ir išvadų, apskaičiuodamas padarytos aplinkai žalos dydį, teismo paskirtas ekspertas šiuo atveju vertino daugiau konkrečių nagrinėjamam atvejui aktualių aplinkybių ir veiksnių, galėjusių turėti įtakos tiek vidutiniam išleistų nevalytų nuotekų kiekiui, tiek jų užterštumo lygio nustatymui, todėl, teisėjų kolegijos nuomone, šiuo atveju eksperto atlikti skaičiavimai turi būti vertinami kaip objektyvesni ir labiau atspindintys realią avarijos metu aplinkai padarytą žalą*, prieiga per internetą - Byla e2A-575-302/2019 - eTeismai

priemonių derinimo procedūrą. Nurodyta aplinkybė, kad Bendrovė nepateikė atsakymų neatitinka tikrovės, o jos pagrindu priimtas AAD sprendimas nutraukti aplinkos atkūrimo priemonių derinimo procedūrą yra neteisėtas, ką pagrindžia žemiau nurodytos aplinkybės:

- (a) 2021-01-06 susitikimo metu buvo sutarta, kad Aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo grupės vyresnioji patarėja Toma Leonova žodžiu suformuluotus klausimus (toliau – AM klausimai) pateiks raštu, ką ji ir padarė 2021-01-07 atsiųsdama elektroninį pranešimą¹⁸, tačiau dėl nesuprantamų priežasčių adresavo ne bendrovei, o neegzistuojančiai bendrovei – UAB „Grigeo“^{19,20};
- (b) 2021-01-06 susitikimo metu buvo sutarta, kad Bendrovė raštu pateiks siūlymus AAD, AAA ir Aplinkos ministerijai (o taip pat atskirą siūlymą ir prokuratūrai) inicijuoti ekspertines diskusijas dėl Bendrovės veiksmais įtakotos Kuršių marių vandens būklės ekspertinio vertinimo skirtumų išsiaiškinimo (tą Bendrovė ir padarė, atsiųsdama 2021-01-11 raštą);
- (c) tam, kad Bendrovė galėtų atsakyti į AM klausimus, jai buvo (ir tebėra) būtina sužinoti iš AAD, kokia buvo nustatyta pirminė Kuršių marių vandens būklė 2012-01-01 (t.y. Bendrovei inkriminuojamo teisės pažeidimo pradėjimo dieną), bei kaip (kokia apimtimi) ji pasikeitė iki 2020-01-07 (t.y. Bendrovei inkriminuojamo teisės pažeidimo nutraukimo dieną), ir ar šis pokytis buvo reikšmingas. Nepateikdamas aiškių (konkrečių) atsakymų į šiuos klausimus, AAD savo įrodinėjimo našta perkėlė Bendrovei, reikalaujamas tikslų, mokslškai pagrįstų atsakymų, nors pats jokių mokslinių, specialiųjų tyrimų Kuršių marių būklės pablogėjimui nustatyti neatliko ir net nepaaiškino Bendrovei, kokią gi žalą Kuršių marių vandens būklei, AAD atliktu moksliniu ar kitokiu metodiškai pagrįstu vertinimu, ji padarė, o savo informavimo bei aplinkos atkūrimo priemonių nustatymo pareigą perkėlė Bendrovei, apkaltindamas ją tariamu „negebėjimu“ pateikti teisės aktų nustatytus reikalavimus atitinkančias aplinkos atkūrimo priemones²¹;

¹⁸ Klausimai buvo šie:

- kaip priemonė yra naudinga aplinkos elemento ir (arba) funkcijų kiekvienam komponentui atkurti, koks priemonės poveikio atkuriant kiekvieną aplinkos elementą ir (arba) funkciją siektinas rezultatas (rodiklis),
- kiek priemonė padeda atkurti vietovę, kuriai padaryta žala,
- koks priemonės geografinis ryšys su pažeista vietove, laikotarpis, per kurį bus faktiškai atkurta pažeista aplinka, kokie priemonės įgyvendinimo kaštai, priemonės įgyvendinimo sėkmės tikimybė.

¹⁹ Prieiga prie T. Leonovos el. laiško per internetą: [2021-03-02 AB Grigeo Klaipėda rastas AAD](#)

²⁰ Panašaus turinio klausimai suformuluoti ir 2020-12-15 AAD rašte, kuriame Bendrovės paprašyta pateikti informaciją apie kiekvienos konkrečios siūlomos priemonės efektyvumą gerinant Kuršių marių būklę su pagrįstais ir išmatuojamais (pagal fizinius – cheminius ir biologinius būklės vertinimo kriterijus) dydžiais ir nurodant laiką, kada bus pasiektas Kuršių marių būklės pagerėjimas įgyvendinus priemones; pateikti priemonių įgyvendinimo trukmę ir grafiką bei priemonių įgyvendinimo kaštus.

²¹ Vilniaus apygardos administracinis teismas savo 2020-03-25 sprendime administracinėje byloje Nr. E13-594-281/2020 (prieiga per internetą - Byla e13-594-281/2020 - eTeismai) nurodė, kad privalomasis nurodymas, kaip individualus administracinis aktas, turi būti pagrįstas ir teisėtas, t. y. turi atitikti minėtų įstatymų nuostatų reikalavimus, jame turi būti aiškiai ir išsamiai nurodytos aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų normos, kurių nurodoma laikytis, ar šių teisės aktų pažeidimai, tai pagrindžiančios nustatytos aplinkybės (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012-08-09 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-1659/2012, 2012-09-11 nutartis administracinėje byloje Nr. A822-2460/2012). LVAT praktikoje pripažįstama, kad privalomajame nurodyme turi būti: a) įvardyti veiksniai, kurie sudaro prielaidas aplinkos apsaugos įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimams ar žalai aplinkai atsirasti, b) nustatytos konkrečios priemonės toms grėsmėms pašalinti ir c) apibrėžtas valdymo patvarkymo galiojimas laike (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-07-07 nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-2016-13).

Vadovaujantis LVAT praktika, privalomasis nurodymas gali būti duodamas ne tik teisės aktų pažeidimo atveju, bet ir pažeidimų prevencijos tikslais (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A822-243/2010). Pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 32-1 straipsnio 3 dalies 1-3 punktus, kuriais vadovaujantis atsakovas priėmė ginčijamą Privalomąjį nurodymą, Aplinkos ministerija arba jos įgaliota institucija bet kuriuo momentu turi teisę ir pareigą: 1) reikalauti, kad ūkio subjektas pateiktų visą informaciją apie bet kurią situaciją, kurios metu atsirado žala aplinkai arba neišvengiama (reali) žalos aplinkai grėsmė, arba kai įtariama, kad tokia situacija gali atsirasti; 2) reikalauti, kad ūkio subjektas imtųsi būtinų žalos aplinkai prevencijos priemonių ir (arba) aplinkos atkūrimo priemonių; 3) reikalauti iš ūkio subjekto imtis arba duoti atitinkamam subjektui privalomus vykdyti nurodymus dėl visų būtinų veiksmų, užtikrinančių teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaukymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo.

AAD, surašydamas privalomuosius nurodymus, veikia kaip viešojo administravimo subjektas, todėl nagrinėjamu atveju taikytinos ir VĮ nuostatos (LVAT 2012-08-09 sprendimas administracinėje byloje Nr. A502-1659/2012, 2012-09-06 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-2006/2012, 2015-11-26 sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-2133-662/2015, 2017-01-18 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1047-624/2017). Gero administravimo principas įpareigoja valstybės instituciją, priimant administracinius sprendimus (vykdant valdžios funkcijas) veikti rūpestingai ir atidžiai (LVAT 2015-06-26 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2142-624/2015). Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tamauja žmonėms. Minėta nuostata suponuoja viešojo administravimo procedūroje dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą (LVAT2005-05-31 nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005). Minėtoje byloje teismas konstatavo, kad AAD kaip viešojo administravimo subjekto veiksmai neatitinka gero administravimo principo, nes įpareigojimą privačiam asmeniui skyrė nebendradarbiaudamas, t. y. AAD nepasinaudojo jam teisės aktuose įtvirtinta teise gauti informaciją iš tikrinamojo asmens, o vietoje to, skyrė privalomąjį nurodymą, taip pažeidimo nustatymo pareigą perkeldamas pačiam dėl aplinkos apsaugos pažeidimų tikrinamam asmeniui, t. y. privačiam asmeniui.

- (d) AAD sprendimas nutraukti aplinkos atkūrimo priemonių derinimo procedūrą neatitinka Viešojo administravimo įstatymo nustatytų individualiam aktui keliamų reikalavimų;²²
- (e) AAD turėjo ne nutraukti aplinkos atkūrimo priemonių derinimo procedūrą, o įgyvendinti savo įstatyminę pareigą kaip galima greičiau priimti privalomą nurodymą ir nustatyti aplinkos atkūrimo priemones (tačiau to nepadarė);
- (f) AAD turėjo ne nutraukti aplinkos atkūrimo priemonių derinimo procedūrą, o įgyvendinti savo įstatyminę pareigą atlikti Kuršių marių vandens būklės tyrimą bei jo pagrindu pateikti ekspertinį Bendrovės iš dalies biologiškai nevalytų nuotekų, išleistų į Kuršių marias, padarytos realios (faktinės) žalos vertinimą (AAA vertinimas (nekeliant šiame rašte klausimo dėl jo nuoseklumo) dėl tariamai pablogėjusios vandens būklės neatsakė į klausimą, ar už vandens būklės suprastėjimą visa apimtimi turėtų atsakyti Bendrovė. AAD turėjo pareigą nustatyti priežastinį ryšį tarp Bendrovės iš dalies neišvalytų nuotekų išleidimo į Kuršių marias ir Kuršių marioms padarytos žalos fakto (ir dydžio) (tačiau to nepadarė);
- (g) AAD turėjo ne nutraukti aplinkos atkūrimo priemonių derinimo procedūrą, o įgyvendinti savo įstatyminę pareigą pateikti vertinimą dėl Bendrovės pasitelktų tarptautinių ekspertų TIG Environmental atlikto vertinimo išvadų, detaliai, išsamiai ir argumentuotai paaiškinant, dėl kokių priežasčių šis ekspertinis vertinimas yra nepriimtinas (tačiau to nepadarė).

Nenuoseklių žemiau nurodytų AAD veiksmų visuma, kaip antai:

- (i) 2020-02-21 savo rašte nurodė, kad žala aplinkai nenustatyta ir ji turi būti nustatoma ikiteisminiame tyrime,
- (ii) 2020-03-03 pateikė prokuratūros kontroliuojamo ikiteisminio tyrimo byloje Civilinį ieškinį dėl gamtai padarytos žalos atlyginimo, 2020-03-10 prokuratūra priima nutarimą dėl objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimo bei jį paveda ne AAA (kuri turi įstatyminę kompetenciją bei reikiamą profesinę patirtį tokius tyrimus atlikti), o akademinės bendruomenės nariams,
- (iii) 2020-06-26 savo rašte Bendrovei paprašė pateikti aplinkos atkūrimo priemonių planą (nepaisant to, kad pareigą nustatyti aplinkos atkūrimo priemones turėjo AAD), kurio būtinumą pagrindė AAA atlikto vertinimo išvadomis, nepaisant to, kad prokuratūra atmetė Bendrovės prašymą kreiptis į AAA dėl objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimo;
- (iv) į Bendrovės 2020-08-26 raštą, kuriame yra pateiktas Bendrovės tarptautinių ekspertų TIG Environmental AAA atlikto vertinimo išvadų paneigimas bei priminimas, kad AAD turi nustatyti aplinkos atkūrimo priemones, AAD apskritai neatsakė;
- (v) į Bendrovės 2020-11-17 pateiktą prašymą patvirtinti jos pasiūlytas arba alternatyvias aplinkos atkūrimo priemones atsakė tik 2021-01-29 raštu (t.y. po to, kai 2021-01-26 Bendrovė gavo patikslintą Civilinį ieškinį), nuroydamas, kad pasiūlytos priemonės nėra tinkamos, vienpusiškai nutraukdamas aplinkos atkūrimo priemonių svarstymo ir derinimo viešojo administravimo procedūrą, tačiau savo iniciatyva tinkamų alternatyvių priemonių

²² Pagal VAĮ individualus administracinis aktas pirmiausia turi atitikti tokiam aktui keliamus reikalavimus. Toks aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, jame turėtų būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos, nurodyta apskundimo tvarka, aktas turėtų būti pasirašytas jį priėmusio pareigūno ar valstybės tarnautojo arba viešojo administravimo subjekto vadovo, jo pavaduotojo ar įgalioto asmens (VAĮ 8 straipsnis). LVAT savo jurisprudencijoje yra nurodęs, kad VAĮ 8 straipsnio nuostata reiškia, kad akte turi būti nurodomi pagrindiniai faktai, argumentai ir įrodymai, pateikiamas teisinis pagrindas, kuriuo viešojo administravimo subjektas rėmėsi priimdamas administracinį aktą; motyvų išdėstymas turi būti adekvatus, aiškus ir pakankamas. Ši teisės norma siejama su teisėtumo principu, pagal kurį reikalaujama, kad viešojo administravimo subjektai savo veikla nepažeistų teisės aktų, jų sprendimai būtų pagrįsti, o sprendimų turinys atitiktų teisės normų reikalavimus (pvz., LVAT 2010 m. rugpjūčio 24 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-756-450/2010). Iš aptarto teisinio reglamentavimo bei pateiktų teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių matyti, kad VAĮ 8 straipsnio 1 dalimi iš esmės yra siekiama užtikrinti, jog asmeniui, dėl kurio yra priimtas atitinkamas individualus administracinis aktas, būtų žinomi šio akto priėmimo teisinis bei faktinis pagrindai, motyvai, todėl, kai nėra pagrindo atitinkamą individualų administracinį aktą pripažinti visiškai nemotyvuotu, kiekvienu konkrečiu atveju, spręsdamas dėl tokio akto atitikties pastarosios įstatymo nuostatos reikalavimams, teismas privalo *ad hoc* įvertinti, ar nustatyti turinio (teisinio ir faktinio pagrindimo, motyvacijos) trūkumai yra esminiai, sukliudę šio individualaus administracinio akto adresatams suprasti atitinkamų visuomeninių santykių esmę ir turinį, identifikuoti jų teisių, pareigų bei teisėtų interesų pasikeitimą, šio pasikeitimo pagrindus ir apimtį, tinkamai įgyvendinti šiuo aktu suteiktas teises ar (ir) įvykdyti nustatytas pareigas bei įstatymų nustatyta tvarka efektyviai realizuoti teisę į (galimai) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynybą. Toks vertinimas turi būti atliekamas individualaus administracinio akto adresato požiūriu, t. y. būtent to, kuris turi teisę žinoti ir suprasti, dėl kokios priežasties ir kuo remiantis priimtas konkretus sprendimas, be kita ko, atsižvelgiant ir į pastarajam asmeniui žinomas aplinkybes, lėmusias minėtą sprendimą (LVAT 2011 m. birželio 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-556-336/2011).

- nenustatė, nors tokią pareigą turėjo ir vis dar turi;
- (vi) AAD patikslintame Civiliniame ieškinyje nenurodė ar, atlikdamas žalos gamtai skaičiavimais rėmėsi AAA vertinimu ir (ar) prokuratūros specialistų atliktų objektų (gamtai padarytos žalos) tyrimo išvadomis,

sudaro pagrindą daryti išvadą, kad AAD netinkamai vykdo VAĮ, AAVKĮ ir Direktyvoje 2004/35/EB nustatytas pareigas, net tik Bendrovės, bet ir daugelio kitų subjektų atžvilgiu dėl ko Lietuvai gali būti taikoma Direktyvos 2004/35/EB pažeidimo procedūra. Tą atskleidžia AAD veiksmai Bendrovės ir galimai daugelio kitų subjektų atžvilgiu.

ESTT praktikoje pabrėžiama, kad, visų pirma, kompetentinga institucija turi užtikrinti, kad galiausiai pasirinkta galimybė leis veiksmingai pasiekti geriausių rezultatų aplinkos apsaugos požiūriu, tačiau nereikalaujant, kad atitinkami subjektai padengtų akivaizdžiai neproporcingas išlaidas²³.

AAD, būdamas viešojo administravimo subjektu, įgyvendina viešojo administravimo funkcijas, todėl neturi tokios privatinės autonomijos, kokią turi civiliniuose teisiniuose santykiuose dalyvaujantis privatus asmuo (fizinis ar juridinis) ir negali numatyti daugiau teisių ir pareigų, nei tai numato teisės aktai²⁴.

Tiek valdžios institucijos, tiek teismai, siekdami įgyvendinti gero viešojo administravimo principą, užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių bei privataus asmens, kaip silpnesnės santykio su viešąja administracija šalies, apsaugą, privalo bet kurioje situacijoje vadovautis fundamentaliais protingumo, teisingumo, sąžiningumo principais, sprendimų priėmimo metu atsižvelgti į susiklosčiusių aplinkybių visumą²⁵.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (LVAT) jurisprudencijoje nuosekliai pabrėžiama viešojo administravimo subjektų pareiga laikytis teisės principų. Kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.)²⁶. VAĮ 3 straipsnyje numatytais principais yra grindžiamas geras viešasis administravimas. Tinkamas, atsakingas valdymas, kaip ne kartą akcentuota LVAT praktikoje, yra neatsiejamas nuo gero administravimo reikalavimų²⁷.

Pagal gero viešojo administravimo principus, kiekvienas asmuo turėtų būti tokioje padėtyje, kad galėtų numatyti galimus viešosios valdžios ribojimus, atitinkamai pasielgti ir pasikliauti pripažinimu, kad jo elgesys yra teisėtas. Todėl privačiam asmeniui teisinis saugumas pirmiausia reiškia teisėtų lūkesčių apsaugą.

Gero administravimo (atsakingo valdymo) principas, be kita ko, apima asmens teisę į pagrįstą (faktais ir teisės normomis) bei motyvuotą administracinį sprendimą (VAĮ 8 str. 1 d.)²⁸. Aiškindamas VAĮ 8 straipsnį, LVAT yra pažymėjęs, kad individualiame administraciniame akte, kokiu laikomi AAD atsakymai (raštai) ir pareikštas civilinis ieškinytis, turi būti nurodomi pagrindiniai faktai, argumentai ir įrodymai, pateikiamas teisinis pagrindas, kuriuo viešojo administravimo subjektas rėmėsi priimdamas administracinį aktą; motyvų išdėstymas turi būti adekvatus, aiškus ir pakankamas. Ši teisės norma siejama su teisėtumo principu, pagal kurį reikalaujama, kad viešojo administravimo subjektai savo veikla nepažeistų teisės aktų, kad jų sprendimai būtų pagrįsti, o sprendimų turinys

²³ ESTT Didžiosios kolegijos sprendimas sujungtose bylose C-379/08 ir C-380/08 dėl Tribunale amministrativo regionale della Sicilia (Italija), 64 punktas.

²⁴ LVAT 2012-06-08 nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-1612-12.

²⁵ LVAT 2013-03-05 nutartis administracinėje byloje Nr. A552-185/2013; 2013-05-14 sprendimas administracinėje byloje Nr. A444-878/2013; 2014-03-04 nutartis administracinėje byloje Nr. A552-385/2014; 2015-06-26 nutartis administracinėje byloje Nr. A-1872-552/2015.

²⁶ LVAT 2012-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-1605/2012; 2012-06-28 sprendimas administracinėje byloje Nr. A492-2045/2012; 2014-04-03 sprendimas administracinėje byloje Nr. A492-801/2014.

²⁷ LVAT 2015-12-21 išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. I-7-552/2015.

²⁸ LVAT 2012-05-31 sprendimas administracinėje byloje Nr. A602-2112/2012.

atitiktų teisės normų reikalavimus²⁹. Įstatymo viršenybės principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti VAĮ išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais (VAĮ 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

2001-12-18 nutarime Konstitucinis Teismas įvardijo, kad: pirma, teisėtų lūkesčių apsaugos principas siejasi su visų valstybės institucijų pareiga laikytis prisiimtų įsipareigojimų; antra, šis principas taip pat reiškia įgytų teisių apsaugą, t. y. asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos nustatyta laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos. Tokia pati nuostata galioja ir dėl teisėtų lūkesčių apsaugos principo sąsajų su gero administravimo principu³⁰.

Teisėtų lūkesčių apsaugos principo pažeidimas LVAT praktikoje ne kartą pripažintas pagrindu panaikinti ginčijamą administracinį sprendimą, įpareigoti valstybės instituciją atlikti tam tikrus veiksmus³¹. Šiuo atveju svarbus ir teisinio saugumo principas, kurį ne kartą akcentavo ESTT savo praktikoje, pabrėždamas, kad teisės aktais suinteresuotiesiems asmenims turi būti suteikta galimybė tiksliai žinoti jais nustatytų pareigų turinį³².

3. AAD perkėlęs savo pareigą dėl aplinkos atkūrimo priemonių plano suderinimo Bendrovei, nepateikė objektyvių duomenų, kuriais remiantis Bendrovė galėtų aiškiai suprasti, kuo grindžiamas reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai, kokiam konkrečiam gamtos elementui ir koku būdu buvo padaryta žala, kokia buvo šio gamtos elemento pirminė būklė ir, atitinkamai, kokios konkrečios aplinkos atkūrimo priemonės šioje situacijoje galėtų būti tinkamos. Neturėdama tokių duomenų, Bendrovė objektyviai negali pasiūlyti tokių priemonių, kurios tenkintų AAD.

Pagal bendrą įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę būtent AAD, kaip pažeidimą inkriminuojanti institucija, turi jį įrodyti, paneigiant bet kokias pagrįstas abejones³³. Tai reiškia, kad būtent AAD turi išdėstyti visas faktines aplinkybes bei jas motyvuotai kvalifikuoti kaip pažeidimą, kartu įrodydamas ir pažeidėjo kaltę³⁴, žalos faktą ir dydį, o taip pat ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos fakto (jos dydžio).

ESTT praktikoje nuosekliai pabrėžiama, kad kompetentinga institucija turi nustatyti priežastinį ryšį tarp vieno ar kelių subjektų, kuriuos galima nustatyti, veiklos ir konkrečios bei apskaičiuojamos žalos aplinkai, kad įpareigotų šį arba šiuos subjektus imtis žalos ištaisymo priemonių, kad ir kokios rūšies būtų nagrinėjama tarša³⁵.

AAD, reikalaujamas iš Bendrovės aplinkos atkūrimo priemonių plano ir perkeldamas atsakomybę už šių priemonių plano parengimą išimtinai Bendrovei, nepateikia duomenų, kurie aiškiai pagrįstų: (i) kokiam gamtos elementui buvo padaryta žala; (ii) kokio pobūdžio žala buvo padaryta (aplinkos elemento pažeidimo reikšmingumo įvertinimas); (iii) kokia buvo pirminė aplinkos elemento būklė; (iv) Bendrovės veiksmų ir padaryto reikšmingo neigiamo poveikio priežastingumo įvertinimą, motyvuotai įvertinus kitus veiksnius ir trečiųjų asmenų įtaką Kuršių marių vandens būklei Bendrovei inkriminuojamu laikotarpiu.

Šių objektyvių duomenų turėjimas ir žinojimas būtų prielaida Bendrovei aiškiai suprasti, kokie priežastiniai ryšiai su neteisėtais veiksmais kilę padariniai yra jai inkriminuojami, kokio tikslo turi būti siekiama aplinkos atkūrimo priemonėmis ir koks šių aplinkos atkūrimo priemonių rezultatas yra pageidaujamas.

²⁹ LVAT 2019-03-27 sprendimas administracinėje byloje Nr. A-825-624/2019.

³⁰ LVAT išplėstinė teisėjų kolegijos 2012-10-04 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-134/2012.

³¹ LVAT 2010-11-22 nutartis administracinėje byloje Nr. A525-1411/2010; LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2013-0819 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-580/2013.

³² ESTT Sprendimo Komisija / Jungtinė Karalystė (C-582/08, EU:C:2010:429) 49–52 punktai.

³³ LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. N9-990/2006.

³⁴ LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2013-08-05 sprendimas administracinėje byloje Nr. A858-351/2013.

³⁵ ESTT sprendimas ERG ir kt., EU:C:2010:126, 52 ir 53 punktai.

4. AAD žalos dydį nustatinėja remdamasis AAA pateiktu vertinimu³⁶ ir Metodika, pagal kurią žala gamtai apskaičiuota pagal matematinės formules, nieko bendro neturinčias su realia Kuršių marių vandens būkle. Todėl kyla klausimas, kaip galima skaičiuoti žalą gamtai realiai nenustačius, kas ir kokia apimtimi buvo pažeista.

AAA atliktas vertinimas negali būti pakankamas pagrindas konstatuoti, kad Bendrovės veiksmas buvo padaryta reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai, nes jame nėra argumentuotai ir faktiniais duomenimis pagrįstas Kuršių marių ekologinės būklės pablogėjimas per vieną klasę ir niekaip nėra įvertinta kitų veiksnių, darančių reikšmingą įtaką Kuršių marių vandens būklei, įtaka. Neįvertinus šių aplinkybių Bendrovei inkriminuojamo reikšmingo neigiamo poveikio Kuršių marių būklei kontekste, iš esmės nėra nustatytas priežastinis ryšys tarp Bendrovės veiksmų ir tariamo Kuršių marių ekologinės būklės pablogėjimo. Nenustačius ir nevertinus priežastinio ryšio, Bendrovei nepagrįstai perkeliama atsakomybė dėl visų veiksnių ir ūkio subjektų daromos taršos Kuršių marioms.

AAA vertinime teigiama, kad būtent dėl Bendrovės galimai neteisėtų veiksmų Klaipėdos sąsiaurio ekologinė būklė suprastėjo per vieną klasę 2017-2019 metais 3B ir 2 monitoringo vietose dėl bendrojo azoto kiekio didėjimo. Tačiau analizuojant AAA vertinimą, kyla du esminę reikšmę turintys klausimai, į kuriuos atsakymo nei AAA, nei AAD nepateikia:

- (i) koku pagrindu konstatuotas Kuršių marių ekologinės būklės pablogėjimas per vieną klasę, jei AAA viešai skelbiami duomenys patvirtina, kad dar 2011 metais Kuršių marių ekologinė būklė Klaipėdos sąsiauryje buvo vertinama kaip bloga ir ji visą laikotarpį iki 2020 metų sausio mėnesį svyravo nuo labai blogos iki vidutinės;
- (ii) AAA vertinime, kaip ir AAD Civiliniame ieškinyje, niekaip nėra įvertinti kiti faktoriai, kurie daro reikšmingą žalą Kuršių marių vandens būklei.

Pirmuoju klausimu atlikus AAA viešai skelbiamų duomenų apie Kuršių marių vandens ekologinę būklę analizę³⁷, nustatyta, kad dar 2012 metais Kuršių marių vandens ekologinė būklė Klaipėdos sąsiauryje buvo vertinama kaip labai bloga visose AAA Vertinime nurodytose monitoringo stotyse (1, 2, 3B) (žr. žemiau pateiktą apibendrinančią šiuos duomenis lentelę). Todėl kyla klausimas, koks buvo atskaitos taškas (pirminė būklė), nuo kurio buvo vertinama Klaipėdos sąsiaurio, kurio ekologinės būklės pablogėjimas per vieną klasę ir lėmė AAA išvadą dėl reikšmingos žalos Kuršių marioms. Jei tai buvo 2012 metai, akivaizdu, kad Klaipėdos sąsiaurio ekologinė būklė ir iki 2012, ir po to, iki 2020 metų kito ne kartą.

Metai	Būklė stotyje 1	Būklė stotyje 2	Būklė stotyje 3B	Bendrasis azotas	Bendrasis fosforas	Bendra Klaip. Sąsiaurio ekologinė būklė
2011	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Sumažėjo	Sumažėjo	Vidutinė
2012*	Labai bloga	Labai bloga	Labai bloga	Sumažėjo	Padidėjo	Labai bloga
2013	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Sumažėjo	Sumažėjo	Vidutinė
2014	Labai bloga	Vidutinė	Bloga	Sumažėjo	Sumažėjo	Vidutinė
2015	Labai bloga	Labai bloga	Labai bloga	Padidėjo	Padidėjo	Labai bloga
2016	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Padidėjo	Sumažėjo	Vidutinė
2017	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Padidėjo	Padidėjo	Vidutinė
2018	Vidutinė	Vidutinė	Bloga	Padidėjo	Sumažėjo	Vidutinė
2019**	Labai bloga	Bloga	Vidutinė	Padidėjo	Sumažėjo	-

Pastabos:

* Raudona spalva pažymėta pablogėjusi ekologinė būklė lyginant su praėjusiais metais, mėlyna – pagerėjusi ekologinė būklė, juoda – nepakitusi, lyginant ekologinę būklę su praėjusiais metais.

** 2019 metų duomenys pateikti tik EXCEL lentelėje, jokių apibendrinančių išvadų nepateikta.

³⁶ Nors Civiliniame ieškinyje nėra nurodyta, kad remiamasi AAA vertinimu, tačiau tokią išvadą galima daryti iš AAD direktorės viešų pasisakymų, pavyzdžiui: O.Vėbrienės komentaras Žinių radijo laidoje, laidos įrašas: <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/aktualusis-interviu/kokiu-problemu-jau-pridare-lietuvoje-siaucianti-puga?soundtrack=1>; komentaras TV3 žinioms, laidos įrašas: <https://play.tv3.lt/tv3-zinios-11336959>.

³⁷ Prieiga per internetą: <https://vanduo.gamta.lt/cms/index?rubricId=0a48c125-a5cf-40e1-bb15-31fee9b2e45d>

Įvertinus AAA viešai skelbiamus duomenis apie Kuršių marių ir Klaipėdos sąsiaurio ekologinę būklę nuo 2011 metų, matyti, kad Kuršių marių ekologinė būklė Klaipėdos sąsiauryje nuolat kito, nuo labai blogos iki vidutinės, todėl kyla klausimas, ar Bendrovei inkriminuojamas reikšmingas Kuršių marių vandens pablogėjimas nelaikytinas natūraliu svyravimu, būdingu Kuršių marių būklei dėl įvairių veiksnių, o labiausiai dėl Nemuno įtakos.

Didele žala nelaikomi neigiami pokyčiai, mažesni už natūralius svyravimus, laikomus normaliais tai rūšiai arba buveinei³⁸.

AAA yra nurodžiusi, kad pastarųjų 10 metų laikotarpio tyrimų duomenys rodo, kad Kuršių marių ekologinė būklė dažniausiai yra vidutinė - labai bloga. Tokius rezultatus daugiausiai lemia bendrojo azoto koncentracijos, kurios didžiausios yra centrinėje Kuršių marių dalyje ir rodo iš Nemuno baseino atkeliaujančios daugiausiai žemės ūkio taršos poveikį. Atskirais metais ekologinė būklė kinta priklausomai nuo Nemuno nuotėkio ir klimatinų sąlygų: lietingesniu periodu į marias išplaunama daugiau maistingųjų medžiagų, o šiltesnėmis vasaromis stebimi intensyvesni vandens žydėjimo procesai. Pažymėta, kad reikšmingas yra ir Nemunu atkeliaujančios tarptautinės taršos indėlis į bendrojo azoto ir fosforo apkrovą, kuris yra atitinkamai 29 ir 37 procentai.

AAA taip pat nurodė, kad jos vykdomas monitoringas atspindi gerokai platesnį žmogiškosios veiklos poveikį Kuršių marioms nei aptariamas AB „Grigeo Klaipėda“ atvejis³⁹. Informacijos apie bendrojo azoto didėjimo tendencijų priežastis pateikiama ir kituose šaltiniuose, nurodant, kad tam turi įtakos meteorologinės sąlygos, žemės ūkio veikla, trąšos, Nemuno vanduo ir pan.⁴⁰ 2017 m. matuotas didžiausias per 23 m. laikotarpį Nemuno debitas ir bendro azoto apkrovos iš Nemuno baseino į Kuršių marias⁴¹.

2020-11-19 Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaitoje „Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ nurodyta, kad tik per 76 proc. šalies gyventojų naudojasi centralizuotai komunalines nuotekas tvarkančių įmonių paslaugomis. AAA pateiktais duomenimis, kasmet 2014 – 2019 m. į gamtinę aplinką buvo išleidžiama vidutiniškai 164,6 mln. m³ centralizuotai tvarkomų komunalinių nuotekų. Iš jų vidutiniškai 39,8 mln. m³, arba 24,2 proc., išleistos neišvalytos iki nustatytų reikalavimų ar nevalytos.

AB Klaipėdos vanduo 2014-2019 metais išleido 55 174, 7 m³ paviršinių nuotekų per 29 išleistuvus, iš kurių nė vienoje nebuvo valymo įrenginių. Nustatytas normas viršijo 6 460 m³ paviršinių nuotekų⁴².

Valstybės kontrolė pažymėjo, kad neužtikrinus, jog iki nustatytų reikalavimų būtų išvalomos centralizuotai tvarkomos komunalinės ir paviršinės nuotekos, daroma žala aplinkai ne vienerius metus leidžiant į vandens telkinius nepakankamai išvalytas nuotekas. Vandentvarkos įmonės turi sumokėti mokestį už aplinkos teršimą, tačiau jos ir toliau gali nepakankamai išvalytas nuotekas išleisti į gamtinę aplinką. Nesiimant priemonių taršai nutraukti, gali būti sukeliama ilgalaikė žala aplinkai, o taip pat Lietuvai gali kilti atsakomybė už Europos Sąjungos direktyvose nustatytų įpareigojimų nevykdymą. Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės nurodytas aplinkybes, kad komunalinės bei paviršinės nuotekos Klaipėdos regione (ir kitose Lietuvos teritorijos dalyse) nėra tinkamai tvarkomos, o taip pat į tai, kad Lietuva daugiau nei dešimt metų neįgyvendina Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimų⁴³, darytina išvada, kad ne tik kitų subjektų, bet ir Bendrovės atžvilgiu AAD nevykdo savo įstatyminių pareigų taikyti aplinkos atkūrimo priemones su tikslu konkrečiais (realiais) veiksmais pašalinti gamtai padarytą žalą (jei tokia žala realiai buvo padaryta), grąžinant ją į pradinę

³⁸ ESTT sprendimas byloje C-297/19 Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV prieš Kreis Nordfriesland.

³⁹ AAA - AGENTŪROS ATSAKYMAS Į KLAIDINANČIĄ INFORMACIJĄ ŽINIASKLAIDOJE DĖL AB „GRIGEO KLAIPĖDA“ IŠDUOTO TARŠOS LEIDIMO (gamta.lt)

⁴⁰ Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/grynas/aplinka/iskilo-gresme-kursiu-marioms-bukle-blogeja-kasdien.d?id=75494423>

⁴¹ Prieiga per internetą: [https://gamta.lt/files/Nitrat%C5%B3%20ataskaita%2006.02.docx\(1\)1594215766709.pdf](https://gamta.lt/files/Nitrat%C5%B3%20ataskaita%2006.02.docx(1)1594215766709.pdf)

⁴² 2020-11-19 Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaitos „Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ 37 puslapis.

⁴³ 2020-11-19 Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaitos „Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ 42 punkte konstatuota, kad Lietuva 10 metų neįgyvendina Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimų. Europos Komisijai pradėjus pažeidimo procedūrą dėl netinkamo direktyvos reikalavimų įgyvendinimo, Lietuva nesiėmė pakankamų veiksmų jos reikalavimų įgyvendinimui. Taip neužtikrinama, kad visos tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusios nuotekos būtų tvarkomos centralizuotai, o Europos Komisijai pateikiami duomenys būtų teisingi.

padėtį – išvalant Kuršių marių vandenį arba įgyvendinant lygiavertes vandens būklės gerinimo (išteklių atstatymo) priemones. AAD, sistemingai neįgyvendinant pareigos nustatyti aplinkos atkūrimo priemones Bendrovės ir kitų subjektų atžvilgiu, darytina išvada, kad AAD siekia ne tvarkyti miesto nuotekas ir kaip galima greičiau šalinti su jomis susijusius pažeidimus, o bausti teisės aktų pažeidėjus reiškiant jiems baudinio pobūdžio civilinius ieškinius, organizuojant parodomuosius teisminius procesus, o jo vadovybei viešai komentuojant savo asmeninio pobūdžio išankstinius vertinimus. Dėl tokios AAD (ir jos vadovybės) veiksmų Lietuvos atžvilgiu gali būti pradėtos šiame rašte nurodytų direktyvų pažeidimo procedūros⁴⁴.

ESTT savo praktikoje yra ne kartą konstatavęs valstybių narių įsipareigojimų neįvykdymą tuo atveju, kai miesto nuotėkų surinkimo ar jų valymo lygis siekia 80 % ar net 90 % visos apkrovos⁴⁵. Todėl miesto nuotėkų nevalymas gali būti toleruojamas tik esant neįprastoms aplinkybėms, o reguliariu nevalytų miesto nuotėkų išleidimu pažeidžiama Direktyva 91/271⁴⁶, kas leidžia pagrįstai manyti, kad Lietuvoje ši Direktyva, atsižvelgiant į 2020-11-19 Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaitą, nėra įgyvendinta taip, kaip turėtų būti ir tai daromas reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai.

TIG ekspertai galutinėje ataskaitoje, kuri buvo pateikta ir AAD kartu su Bendrovės 2020-11-17 raštu, vertindami, ar ir kokį poveikį galėjo turėti Bendrovės iš dalies neišvalytos nuotekos Kuršių marių vandens būklei, palygino Bendrovės sudarytą nuotėkų srautą su AB Klaipėdos vanduo generuojamu ir Nemuno į Kuršių marias plukdomu srautu, palyginę bendrojo azoto ir bendrojo fosforo srautus, remdamiesi turimais duomenimis už laikotarpį nuo 2012 iki 2016 metų. Duomenys apie bendrojo azoto kiekį ir bendrojo fosforo kiekį buvo paskelbti 2018 metų Vybernaitės-Lubienės straipsnyje (Vybernaitė-Lubienė ir kt., 2018)⁴⁷. Naudodami šiuos duomenis, TIG nustatė santykinę metinių azoto ir fosforo srautų, susidarančių dėl Bendrovės leidžiamų nuotėkų, procentinę dalį, palyginti su bendrais Bendrovės leidžiamų nuotėkų, AB Klaipėdos vanduo nuotėkų ir Nemuno srautais į Kuršių marias. Visų metinių Bendrovės sugeneruotų srautų procentinės dalys labai mažos taikant visus valymo scenarijus, palyginti su Nemuno į marias nešamais srautais, kurie kur kas didesni nei Bendrovės išleidžiami srautai. TIG taikyto Modelio rezultatai patvirtino, kad bendrojo azoto koncentraciją Kuršių mariose lemia kiti veiksniai, pavyzdžiui, Nemuno vandens ir vandens iš Baltijos jūros įtekėjimas. Nuo 2012 iki 2016 metų Nemunas plukdė nuo 1 236 iki 1 795 t/metus fosforo ir nuo 31 752 iki 62 680 t/metus azoto. Pasireiškia kaupiamasis šių maistingųjų medžiagų poveikis ekologinėms sąlygoms Kuršių mariose. Tačiau papildomas Bendrovės leistų maistingųjų medžiagų kiekis net prie blogiausio scenarijaus galėjo sudaryti itin mažą maistingųjų medžiagų prietakos į Kuršių marias dalį:

- nuo 0,009 proc. iki 0,046 proc. azoto ir
- nuo 0,02 proc. iki 0,13 proc. fosforo (TIG ataskaitos C priedas, 422 puslapis).

Atsižvelgiant į tai, kad azotas ir fosforas, siejamas su Bendrovės leistomis nevalytomis nuotekomis, sudaro itin mažą visos prietakos dalį, laikoma, kad jis neturi išmatuojamo poveikio susijusių padarinių Kuršių marioms paplitimui.

Tai reiškia, kad trofinei Kuršių marių būklei didžiausią poveikį daro atnešami Nemuno srautai ir kad Bendrovės išleidžiami srautai, apskaičiuoti taikant bet kokią valomų nuotėkų procentinę dalį, turi itin mažą poveikį trofinei marių būklei.

TIG ekspertai, išanalizavę mokslinius duomenis, be kita ko pažymėjo, kad, visų pirma, Klaipėdos sąsiaurio vandens aplinkos kokybei daro poveikį uosto veikla. Nuosedų uosto zonoje kokybės tyrimai

⁴⁴ Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės atžvilgiu Europos Komisija 2009 metais pradėjo pažeidimo procedūrą dėl Europos Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo pažeidimo tuo pagrindu, kad per vėlai ir neefektyviai buvo taikytos aplinkos atkūrimo priemonės siekiant pašalinti gamtai padarytą žalą nuotekomis [Žiūrėti: UK Progress on Reducing Nitrate Pollution Contents, published 22 November 2018, prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmenvaud/656/65605.htm>

⁴⁵ ESTT sprendimo Komisija prieš Portugaliją, C 530/07, Rink. p. I 78, 28 ir 53 punktai ir 2011-04-14 sprendimo Komisija prieš Ispaniją, C 343/10, 56 ir 62 punktai.

⁴⁶ 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva dėl miesto nuotėkų valymo, prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0271>

⁴⁷ Vybernaitė-Lubienė, Irma, Mindaugas Zilius, Laura Šaltytė-Vaisiuskė ir Marco Bartoli. „Pastarosios (2012–2016 m.) N, Si ir P eksporto iš Nemuno baseino tendencijos: kiekiai, nesubalansuota steichiometrija ir grėsmė žemupio vandens ekosistemoms“.

pademonstravo, kad jų sudėtyje yra uosto veiklai, įskaitant laivų valdymą ir kitą pramoninę veiklą, būdingų teršalų. Bubinas ir Vaitonis (2005)⁴⁸ atliko dugno makrobentuburių bendrijos, susijusios su Klaipėdos sąsiaurio nuosedomis, biologinės įvairovės tyrimą. Jie nustatė biologinės įvairovės gradientą – didesnė biologinė įvairovė buvo bendrijose pietinėje Klaipėdos sąsiaurio dalyje, palyginti su šiaurine ir daugiau pramoninėmis ir antropogeninėmis, paveiktomis zonomis. Be to, autoriai pažymi, kad nuosėdų tarša dėl pramoninės veiklos rytinėje Klaipėdos sąsiaurio dalyje (naftos terminalas ir uostas) nulemia paprastesnę bentos bendriją, palyginti su vakarine sąsiaurio dalimi, kurios pramoninės nuotekos daugiausia nepaveikė.

Įvertinus šias aplinkybes ir atsižvelgiant į tai, kad Bendrovės nuotekos laikotarpiu nuo 2012 metų iki 2019 metų sudarė 4,2-7 proc. bendro AB Klaipėdos vanduo per metus išvalytų nuotekų kiekio⁴⁹, o taip pat tai Kuršių marių vandens būklei reikšmingą įtaką darė Nemuno atplukdomi teršalai, Klaipėdos uosto gilavimo darbai⁵⁰ bei daugybė kitų veiksnių ir (ar) trečiųjų asmenų veiksmai, darytina išvada, kad Bendrovė negali būti laikoma vieninteliu atsakingu subjektu dėl viso Klaipėdos sąsiaurio būklės pablogėjimo, todėl jos atsakomybės apimtį bei ribas dėl tariamo Kuršių marių vandens būklės pablogėjimo (reikšmingo neigiamo pokyčio) (jį dar reikia įrodyti, nes AAA vertinime padaryta išvada yra kupina vidinių prieštaravimų, o taip pat prieštarauja ir ankstesniems AAA vertinimams dėl Kuršių marių vandens būklės) turėjo nustatyti AAD, tačiau to nepadarė.

Įvertinus aukščiau nurodytus veiksnius, akcentuojamus kaip darančius reikšmingą įtaką Kuršių marių būklei, tikėtina, kad Bendrovės galimai išleistos iš dalies biologiškai nevalytos nuotekos nebūtų laikoma esminė Kuršių marių būklės pablogėjimo (jeigu iš tiesų Kuršių marių būklė iki 2012-01-01 buvo ženkliai geresnė) sąlyga ir tai reikštų, kad Bendrovės veiksmais nebuvo padarytas reikšmingas neigiamas poveikis gamtos elementui. Šiuo atveju dėl vienu incidentu užfiksuoto taršos fakto, išimtinai vienai Bendrovei perkeliama atsakomybė dėl daugelio ūkio subjektų⁵¹, tarp jų – ir valstybinių institucijų ilgą laikotarpį toleruotų veiksmų, kuriais buvo daroma reikšminga žala Kuršių marių vandens ekologiškai būklei.

ESTT jurisprudencijoje nurodyta, kad reguliuojant žalos gamtai klausimus, būtina atsižvelgti ne tik į principą „teršėjas moka“, bet ir į sankcijų skyrimą ribojantį proporcingumo principą, taip pat į nekaltumo prezumpciją⁵². Taikyti sankcijas asmenims už pažeidimus, už kuriuos jie nėra atsakingi, būtų nesuderinama su principu „teršėjas moka“⁵³. Tai pažeistų proporcingumo principą⁵⁴, kurio privalu laikytis įgyvendinant Sąjungos teisės aktus⁵⁵, kaip ir nacionalinę teisę. Konstitucinis imperatyvas, jog žala turi būti atlyginta teisingai, yra susijęs su konstituciniais žalos atlyginimo proporcingumo, adekvatumo principais, pagal kuriuos reikalaujama, kad teisės aktuose nustatytos ir taikomos priemonės būtų proporcingos siekiamam tikslui, neribotų asmens teisių labiau, nei būtina teisėtam ir visuotinai reikšmingam, konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti, nesudarytų prielaidų piktnaudžiauti teise⁵⁶.

⁴⁸ Bubinas, Algis ir Gintautas Vaitonis. „Klaipėdos uosto akvatorijos bentos bendrijos“ (angl. Benthic Communities of the Klaipėda Port Aquatory). Acta Zoologica Lituanica 15 Nr. 4 (2005): 305–311.

⁴⁹ 2020 m. vasario 11 d. AB „GRIGEO KLAIPĖDA“ VIDINĖS TYRIMO KOMISIJOS IŠVADOS DĖL BENDROVĖS IŠLEIDŽIAMŲ NUOTEKŲ, prieiga per internetą - Tyrimokomisijosisvados_2020_02_11.pdf (atviraklaipeda.lt)

⁵⁰ Klaipėdos uosto gilavimo darbai vykdyti 2011-2013 metais (prieiga per internetą: <https://sumin.lrv.lt/lt/naujienos/klaipedos-juru-uoste-prasidejo-gilavimo-darbai>). Tokie darbai, kuriais siekiama išlaikyti pagrindinį laivų prieigos į uostą kanalą, lemia morfologinius pakitimus ir turi įtakos Klaipėdos sąsiaurio ekologiškai būklei.

⁵¹ Pavyzdžiui, nustatyta, kad Klaipėdos jūrų uosto direkcija pažeidė aplinkosauginius reikalavimus Klaipėdos jūrų uosto direkcija iš pavojingo dumblo aikštelės į Kuršių marias septynis metus be leidimo leisdama nuotekas su gyvsidabriu (prieiga per internetą: <https://kauno.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/latakas-prokurorai-nutrauke-tyrima-del-tarosos-klaipedos-uoste-992084>); yrimas dėl taršos Kuršių mariose vis dar tęsiamas, tikrinama bendrovė „Klaipėdos vanduo“ ir „Klaipėdos energijos“ katilinė (prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/aad-kursiu-marios-ties-smiltynes-perkela-turi-buti-stebimos.d?id=86477793>) ir kt.

⁵² GENERALINĖS ADVOKATĖS JULIANE KOKOTT IŠVADA, pateikta 2017 m. vasario 16 d. 1 Byla C-129/16 Túrkevei Tejtermelő Kft. prieš Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség; prieiga per internetą - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CC0129&from=EN>

⁵³ ESTT sprendimas Standley ir kt. (C-293/97, EU:C:1999:215, 51 punktas).

⁵⁴ ESTT sprendimas Standley ir kt. (C-293/97, EU:C:1999:215, 51 ir 52 punktai).

⁵⁵ ESTT sprendimas ERG ir kt. (C-379/08 ir C-380/08, EU:C:2010:127, 86 punktas).

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009-03-27, 2010-02-03, 2013-12-06, 2017-05-19 nutarimai.

5. Aukščiau aptartas AAA ir AAD atliktas bei pateiktas reikšmingo neigiamo poveikio vertinimas neatitinka ES direktyvose nustatyto reguliavimo, kurio Lietuva yra įsipareigojusi laikytis, ir kuriuo yra nustatoma, kaip turi būti apskaičiuojama žala gamtai. Šiuo atveju AAD prilygino taršos faktą žalos faktui ir nepagrįstai padidino (iškreipė) žalos dydį.

Direktyvoje 2004/35/EB nurodyta, kad atsitikus incidentui, kurio metu galėjo būti pažeistas gamtos elementas, kompetentinga institucija privalo

- (i) nustatyti žalą pagal I priedą,
- (ii) įvertinti žalos reikšmingumą ir
- (iii) nustatyti, kokių žalos ištaisymo priemonių reikėtų imtis pagal II priedą (Direktyvos 2004/35/EB 11 str. 2 d.).

Norint veiksmingai taikyti atsakomybės mechanizmą, turi būti nustatytas vienas arba keli teršėjai, žala turėtų būti konkreti ir apskaičiuojama, ir turėtų būti nustatytas priežastinis ryšys tarp žalos ir nustatyto teršėjo arba teršėjų (Direktyvos 2004/35/EB Preambulės 13 punktas).

Direktyvoje 2004/35/EB pabrėžiama, kad tam, jog būtų pritaikytos tinkamos aplinkos atkūrimo priemonės, pirmiausia turi būti tinkamai identifikuojama žala. Du pagrindiniai veiksniai, pagal kuriuos nustatoma reikalingo kompensuojamojo ištaisymo apimtis – *būklės pablogėjimo, palyginti su pradine būkle, po teršalų išleidimo mastas ir laikotarpis, kurio reikia pradinei būklei grąžinti*⁵⁷. Žalos ir funkcijų praradimo mastas bei laipsnis apskaičiuojami *naudojant cheminius, toksikologinius, biologinius arba ekonominius duomenis, geografinės informacijos sistemas ir modeliavimą*⁵⁸.

Žalos apibrėžtyje, kuri pateikta Direktyvos 2004/35/EB 2 straipsnio 2 dalyje, yra aiškus reikalavimas, kad **žala turi būti „išmatuojamas neigiamas pasikeitimas“**. Žalos vandeniui sąvokos turinį apibrėžia Direktyva 2000/60/EB⁵⁹, kaip žalą vandeniui, kuris daro reikšmingą neigiamą poveikį to vandens ekologiškai, chemiškai ir (arba) kiekybinei būklei ir (arba) ekologiniam potencialui (pajėgumui)⁶⁰. Žala reiškia išmatuojamą, neigiamą vandens telkinio „ekologinės būklės“ pokytį, kuris taip pat gali būti vertinamas pagal išmatuojamą gamtos išteklių paslaugos pažeidimą⁶¹. ESTT sprendimuose ne kartą pabrėžta, kad iš Direktyvos 2004/35 7 straipsnio 2 dalies ir 11 straipsnio 2 dalies matyti, kad kompetentinga institucija turi įvertinti žalos dydį ir nustatyti, kokių priemonių reikia imtis pagal šios direktyvos II priedą⁶².

Iš Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio pirmoje pastraipoje vartojamo žodžio „reikšmingas“ matyti, kad tik tam tikro dydžio žala, šios direktyvos I priede laikoma „didele žala“, gali būti laikoma žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, o tai kiekvienu konkrečiu atveju *reiškia būtinybę įvertinti atitinkamos žalos padarinių dydį*.

Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio pirmoje pastraipoje nurodyta, kad toks vertinimas turi būti atliekamas *remiantis pirmine rūšių ir natūralių buveinių būkle, atsižvelgiant į šios direktyvos I priede nustatytus kriterijus*.

Šio priedo dviejose pirmose pastraipose nurodyti kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant, ar pirminei būklei padaryta didelės žalos, ir patikslinama, kad žala, kuri, kaip įrodyta, daro poveikį žmonių sveikatai, būtinai laikoma „didele žala“⁶³.

⁵⁷ „The EU Environment Liability Directive: A Commentary”, edited by Lucas Bergkamp, Hunton & Williams LLP, Barbara J. Goldsmith, Barbara J. Goldsmith & Company LLC, 2013, the Oxford University Press, 5.11-5.19 daly. Cituojama šio leidinio dalis ir jos vertimas į lietuvių kalbą buvo pateiktas kaip priedas kartu su Bendrovės 2020-08-26 raštu, prieiga per internetą: [2020-08-26 AB Grigeo Klaipėda rastas AAD](#)

⁵⁸ Atsakomybės už aplinkos apsaugą direktyva. Mokymų vadovas ir pridedamos skaidrės. Europos Komisijos Aplinkos generalinis direktoratas. 2013 metų vasario mėn. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/eld_handbook/ELD%20Handbook%20-%20LT.pdf;

⁵⁹ Informacija apie Direktyvos 2000/60/EB įgyvendinimą Lietuvos teisės aktuose prieinama per nuorodą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/NIM/?uri=CELEX:32000L0060>.

⁶⁰ Direktyvos 2004/35/EB 2 straipsnio 1 dalies b punktas ir Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 21 dalis, Priedas Nr. V 1.1 ir 1.2 straipsniai.

⁶¹ Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 2 dalies 12 punktas.

⁶² ESTT sprendimas Land Oberösterreich ir Austrija prieš Komisiją, C 439/05 P ir C 454/05/.

⁶³ ESTT sprendimas byloje C-297/19 Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV prieš Kreis Nordfriesland.

„Žalos vandeniui“ sąvokos turinį apibrėžia Direktyva 2004/35/EB ir 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (toliau - Direktyva 2000/60/EB)⁶⁴, kaip žalą vandeniui, kuris daro reikšmingą neigiamą poveikį to vandens ekologiškai, cheminei ir (arba) kiekybinei būklei ir (arba) ekologiniam potencialui (pajėgumui)⁶⁵.

„Vandens“ reiškia visą vandenį, kuriam taikoma Direktyva 2000/60/EB, remiantis jo vandens telkinio apibrėžimu.

Žala reiškia išmatuojamą, neigiamą vandens telkinio „ekologinės būklės“ pokytį, kuris taip pat gali būti vertinamas pagal išmatuojamą gamtos išteklių paslaugos pažeidimą⁶⁶.

„Paslauga“ šiame kontekste reiškia tokią veiklą, kaip rūšių bendrijų veikla, dėl kurios funkcijos yra naudingos kitiems gamtos ištekliams ar visuomenei⁶⁷.

Direktyva 2004/35/EB neapibrėžia, ką sąvoka „funkcija“ apima, kalbant apie „vandenį“.

Direktyvos 2004/35/EB nustatytas „ekologinės būklės“ apibrėžimas nurodo vandens ekosistemų, susijusių su paviršiniais vandenimis, struktūros ir veikimo kokybę, klasifikuojamą pagal V priedą⁶⁸.

Kadangi „žalos vandeniui“ apibrėžimas yra grindžiamas Direktyvos 2000/60/EB nustatyta „ekologinės būklės“ apibrėžimu, darytina išvada, kad sąvoka „funkcija“, atsižvelgiant į Direktyvos 2004/35/EB nustatytą „vandenų“ apibrėžimą, daro nuorodą (referuoja) į „funkcionuojančių“ ekosistemų apibrėžimą, nustatytą Direktyva 2000/60/EB. Direktyvoje 2000/60/EB nurodytos veikiančios vandens ekosistemos vertinamos pagal V priede nurodytus kokybės elementus, visų pirma biologinius kokybės elementus.

Direktyvos 2000/60/EB, kuri taikoma vertinant reikšmingą neigiamą poveikį, 33 punkte numatyta, kad „tarša“ – tai dėl žmogaus veiklos įvykęs tiesioginis ar netiesioginis medžiagų ar šilumos išleidimas į vandenį, galįs turėti žalingą poveikį žmonių sveikatai, vandenų ekosistemų ar žemės ekosistemų, tiesiogiai priklausančių nuo vandenų ekosistemų, kokybei, dėl ko gali būti padaryta žala materialiam turtui, aplinkai, trukdoma ja džiaugtis ir kitaip teisėtai naudotis. Tai reiškia, kad tarša ne visais atvejais padaro žalą. O tuo pačiu tai reiškia, kad žalos gamtai faktas ir dydis turėtų būti identifikuojamas ir nustatoma kitaip, nei taršos faktas ir dydis. Taršos fakto ir dydžio nustatymas, remiantis Metodika, yra aktualus administracinei ir (ar) mokestinei atsakomybei taikyti. Tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė yra sietina su kitokiu įrodinėjimo būdu, taikytinu realiam žalos fakto (pažeisto gamtos elemento) nustatymui ir jo pagrindu padarytos žalos dydžio apskaičiavimui - išteklių lygiavertiškumo ar funkcijų lygiavertiškumo palyginimo metodų (technikos) taikymu. Jų taikymo *conditio sine qua non* (būtinoji sąlyga) - ekspertinis (mokslinis) vertinimas⁶⁹.

Vandens įstatyme, kuriuo įgyvendinta Direktyva 2000/60/EB, numatyta, kad vandens telkinių būklei bei pokyčiams stebėti visuose upių baseinų rajonuose ar jų dalyse, esančiose Lietuvos Respublikos teritorijoje, turi būti vykdoma stebėseną (monitoringas) (26 straipsnis).

Tai reiškia, kad būtent monitoringo duomenys yra tinkami duomenys nustatyti gamtos elementui (vandeniui) padarytą žalą, tačiau AAD patikslintame Civiliniame ieškinyje nevertino monitoringo duomenų ir dėl jų nepasisakė, nors Bendrovė dar 2020-08-26 raštu pateikė apibendrintą (konsoliduotą) oficialių monitoringo duomenų ataskaitą⁷⁰.

⁶⁴ Prieiga per internetą - EUR-Lex - 32000L0060 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

⁶⁵ Direktyvos 2004/35/EB 2 straipsnio 1 dalies b punktas ir Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 21 dalis, Priedas Nr. V 1.1 ir 1.2 straipsniai.

⁶⁶ Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 2 dalies 12 punktas.

⁶⁷ Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 13 dalis.

⁶⁸ Direktyvos 2000/60/EB 2 straipsnio 21 dalis.

⁶⁹ Detalesnis (išsamesnis) paaiškinimas yra pateiktas Bendrovės 2020-08-26 rašte.

⁷⁰ Minėti duomenys yra patalpinti Bendrovės tinklalapyje, prieiga per internetą - Valstybinis monitoringas - AB "Grigeo Klaipėda"

Iš Civilinio ieškinio turinio matyti, kad vidutinės Bendrovės esą išleistų teršalų koncentracijos nustatytos įvertinus Bendrovės vidinių nuotekų tyrimo protokolų duomenis per apskaičiuojamąjį laikotarpį, kai buvo išleidžiamos nevalytos nuotekos, tačiau visiškai nevertinta, ar ir kokia apimtimi iš dalies biologiškai apvalytos nuotekos galėjo padaryti žalos Kuršių marių ekologiškai būklei. Tokiu būdu AAD ydingai sutapatino taršos ir žalos sampratas bei pareiškė patikslintą Civilinį ieškinį, kuris nėra pagrįstas pagal AAĮ 32 straipsnio 4 dalyje nustatytais reikalavimais, kadangi jis nėra pagrįstas konkrečių aplinkybių įvertinimu.

AAD Civiliniame ieškinyje nesivadovavo oficialiais monitoringo duomenimis, net ir AAA atliktu vertinimu, o hipotetiškai nustatytą į gamtinę aplinką išleistų teršalų kiekį *ipso facto* (savaime) prilygino Kuršių marių vandens būklei padarytai žalai, apskaičiuotai remiantis Metodika.

ESTT sprendime *Bosphorus Queen Shipping Ltd Corp. Prieš Rajavartiolaivos* yra nurodęs, kad *nerieikėtų pamiršti, kad „tarša“ ir „žala“ yra dvi skirtingos sąvokos. Atsižvelgiant į aplinkybes didelis užteršimas gali (arba ne) padaryti didelę žalą (kelti grėsmę dėl tokios žalos padarymo) konkrečioms interesams. Kitaip tariant, ryšys tarp šių aspektų nėra savaiminis*⁷¹.

Kaip nurodė ESTT, *pavojaus padaryti didelę žalą aspektas turėtų būti grindžiamas konkrečiu faktinių aplinkybių vertinimu*, kurio remiantis gali būti daroma pagrįsta prielaida, kad teršalų išmetimas kelia pavojų padaryti didelę žalą. Veiksniai, reikšmingi vertinant, ar kyla pavojus padaryti didelę žalą, gali apimti, pavyzdžiui, zonos, kurioje buvo išmesta teršalų, pažeidžiamumą, taršos kiekį, geografinę vietovę ir jos mastą, taip pat laikotarpio, kuriuo teršalai buvo išmetami, trukmę ir vyraujančias meteorologines sąlygas zonoje teršalų išmetimo laiku.

Atsakomybė Bendrovei pagal AAĮ turėtų būti taikoma ne už išleistų teršalų kiekį, o už gamtai padarytą žalą, kuri turi būti nustatyta objektyviais duomenimis. Tokią pačią išvadą yra padarę ir nacionaliniai teismai⁷².

6. Metodikos taikymas tokiu būdu, kaip ją taiko AAD, neatitinka Direktyvos 2004/35/EB ir AAĮ 32 straipsnio nuostatų reikalavimų; Metodika negali būti laikoma ir taikoma kaip vienintelis būdas žalos gamtai dydžiui nustatyti, kadangi joje nėra įtvirtinta tų kriterijų, kurie privalo būti vertinami pagal AAĮ 32 straipsnio 4 dalį ir Direktyvą 2004/35/EB. Be to, Metodika gali būti taikoma tik tada, kai reikia apskaičiuoti likutinę žalos dalį, kurios nepavyko pašalinti aplinkos atkūrimo priemonėmis, t.y. natūra.

Neginčijamas AAD raštuose nurodytas teiginys, kad Metodika yra galiojantis teisės aktas, tačiau Bendrovės 2020-11-17 rašte yra išdėstyti argumentai, iš kurių akivaizdu, kad galiojantis poįstatyminis teisės aktas – Metodika – prieštarauja AAĮ nuostatoms ir Direktyvos 2004/35/EB pagrindiniams principams, kuriuos Metodika privalo įgyvendinti, o ne nustatyti atskirą žalos apskaičiavimo būdą (metodiką), kuri nėra numatyta minėtuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose. Todėl vien pačios Metodikos galiojimas *ipso facto* (savaime) nereiškia, kad jos taikymas yra tinkamas ir teisėtas būdas aplinkai padarytai žalai apskaičiuoti. Net ir galiojantis teisės aktas negali būti taikomas ir aiškinamas tokiu būdu, kad juo iš esmės būtų paneigti aukštesnę teisinę galią turintys teisės aktai ir bendrieji teisės principai.

AAD 2021-01-29 rašte nurodydama, kad Metodika yra galiojantis teisės aktas, daro nuorodą į AAĮ 32 straipsnio 4 dalį. Joje nurodyta, kad žala aplinkai vertinama ir apskaičiuojama pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką, tačiau šią teisinę nuostatą AAD aiškina selektyviai:

(grigeoklaipeda.lt)

⁷¹<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Water%2BFramework%2BDirective&docid=199779&pageIndex=0&doclang=L&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2755578>

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2019-11-21 nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-575-302/2019.

AAĮ 32 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad *padariusieji žalos aplinkai asmenys privalo aplinkos ministro nustatytais atvejais atkurti aplinkos būklę, taikydami aplinkos atkūrimo priemones aplinkos ministro nustatyta tvarka.*

AAĮ 32 straipsnio 4 dalyje, kuria ir remiasi AAD, nustatyta, kad žala aplinkai vertinama ir žalos aplinkai atlyginimo dydis apskaičiuojamas pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką, įvertinant:

- (ii) pirminę aplinkos būklę (sąlygas),
- (ii) neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumą,
- (iii) natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybes ir laiką,
- (iv) atliktus veiksmus, užtikrinančius teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo, taip pat
- (v) pritaikytas aplinkos atkūrimo priemones.

AAĮ 32 straipsnyje, kuris skirtas reglamentuoti žalą aplinkai, aplinkos būklės atkūrimą ir žalos aplinkai atlyginimą ir kuris išvardija teisiškai reikšmingus kriterijus žalos, padarytos aplinkai, dydžiui apskaičiuoti, tarp tokių šiam klausimui spręsti teisiškai reikšmingų kriterijų nėra nurodyta tokių kriterijų, kurie numatyti tik Metodikoje:

- (i) teršalų (aplinką teršiančių medžiagų) rūšys bei jų grupės;
- (ii) teršalų tarifai;
- (iii) išmestų (išleistų) teršalų kiekis;
- (iv) aplinkos komponento (elemento) kategorija;
- (v) aplinkos komponento (elemento) koeficientai, t.y. kriterijų, kuriais remiantis buvo apskaičiuota žala.

Tai reiškia, kad AAD, teigdamas, jog žala gali būti nustatoma remiantis Metodika, nutylėjo, kad Metodika, pagal AAĮ nuostatas, gali būti remiamasi tik po aplinkos atkūrimo priemonių taikymo ir įvertinant reikšmingus parametrus, pirmiausia atsižvelgiant į nustatytą poveikio aplinkai reikšmingumą.

Pagal AAĮ 32 straipsnyje aukščiau nurodytas teisės normas, kai tam tikras ūkio subjektas padaro žalos aplinkai (atskiriems aplinkos elementams), AAD, kaip viešojo administravimo subjektas, turėjo ir tebeturi pareigą atlikti žemiau nurodytus veiksmus:

- (i) identifikuoti, kokiam konkrečiam aplinkos elementui padarytas neigiamas poveikis;
- (ii) įvertinti aplinkai padaryto neigiamo poveikio reikšmingumą;
- (iii) nustačius reikšmingą poveikį aplinkos elementui ir individualizuotus jam kilusius padarinius, priimti sprendimą, kokių konkrečių priemonių imtis, siekiant sumažinti žalą ar išvengti didesnės žalos aplinkai;
- (iv) taikyti reikalingas aplinkos atkūrimo priemones, siekiant atkurti ankstesnę aplinkos būklę arba pavesti tokių priemonių taikymą teršėjui;
- (v) pritaikius aplinkos atkūrimo priemones ir (ar) atlikus kitus veiksmus, siekiant atkurti ankstesnę aplinkos būklę, spręsti, ar (a) tokiomis priemonėmis pavyko visiškai ar iš dalies atkurti pirminę (ankstesnę) aplinkos būklę, (b) spręsti dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo pinigais, t. y. dėl teisingos piniginės kompensacijos dydžio. Jeigu pirminę (ankstesnę) aplinkos būklę įmanoma atkurti aplinkos atkūrimo priemonių valstybės ir savivaldybių įgaliotų institucijų taikymo būdu, tai aplinkai padarytos žalos atlyginimas turėtų reikšti tokių priemonių taikymo, jeigu tokias priemones pritaikė ar jas ateityje ketina taikyti valstybės ar savivaldybių įgaliotos institucijos, (patirtų ar būsimųjų) išlaidų kompensavimą;

(vi) pateikti privalomąjį nurodymą dėl aplinkos atkūrimo priemonių plano suderinimo ir (ar) dėl aplinkos atkūrimo priemonių taikymo.

Tai reiškia, kad, priešingai nei teigiama AAD 2021-01-29 rašte, priklausomai nuo pirminės (ankstesnės) aplinkos būklės atkūrimo galimybės, aplinkai padarytos žalos atlyginimo pinigais dydis turėtų būti apskaičiuojamas pagal tokią aplinkos ministro patvirtintą aplinkai padarytos žalos dydžio apskaičiavimo metodiką, kurioje turėtų būti aiškiai ir tinkamai reglamentuojama tvarka, pagal kurią aplinkai tiek, kiek ankstesnės (pirminės) aplinkos būklės atkurti nėra galimybės (yra neįmanoma), padarytos žalos dydžiui apskaičiuoti taikomi AAJ 32 straipsnio 4 dalyje išvardyti teisiškai reikšmingi kriterijai tam, kad aplinkai padaryta žala būtų atlyginama teisingai, t. y. tam, kad kompensacijos aplinkai padarytai žalai atlyginti dydis atitiktų tą reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai, nepašalinatą (nepašalinamą) aplinkos atkūrimo priemonių taikymo tvarka. Šios aplinkybės akivaizdžiai paneigia AAD veiksmų teisėtumą šioje situacijoje, kai, AAD nesiėmusi priemonių tinkamai nustatyti padarytos gamtai žalos reikšmingumo, parinkti aplinkos atkūrimo priemones ir užtikrinti jų įgyvendinimą, žalą aplinkai skaičiuoja išimtinai pagal kriterijus, kurie nėra įtvirtinti įstatyme.

Tai, kad Metodika tokiu būdu, kaip ją taiko AAD daugeliu atveju, o taip pat ir šioje konkrečioje situacijoje, nėra tinkamas ir priimtinas būdas nustatyti gamtai padarytą žalą, ne kartą yra atkreipusios dėmesį valstybinės institucijos^{73,74} bei nacionaliniai teismai⁷⁵. Nepaisant Valstybės kontrolės ir STT nustatytų akivaizdžių AAD veiklos trūkumų, susijusių su įstatyminių pareigų atlikti žalos gamtai nustatymą bei nustatyti teršėjams pareigą atstatyti pažeistą gamtos elementą į pradinę būklę, nevykdymu, AAD (kompetentinga nacionalinė institucija, atsakinga už Direktyvos 2004/35/EB įgyvendinimą) ir toliau elgiasi jam įprastu būdu. Jis ir toliau žalą gamtai incidentus „reguliuoja“, taikydamas Metodikoje nustatytus žalos atlyginimo koeficientus ir daugindamas juos iš teršalų kiekio, sistemingai „pamiršdamas“ gamtą ir jos interesus – būti gražintiems į pradinę būklę.

Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. - Organisation for Economic Cooperation and Development (toliau - OECD) savo ataskaitoje „Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugos teisės pažeidimus Rytų Europoje, Kaukaze ir Centrinėje Azijoje (toliau - REKCA)⁷⁶, yra nurodžiusi, kad nepaisant tam tikrų teisinio reguliavimo pokyčių, REKCA šalyse (tarp jų ir priskirta ir Lietuva) žala gamtai vis dar apskaičiuojama kaip baudinė sankcija, o aplinkos atkūrimo tikslo siekiama ypač retais atvejais. Metodika, pagal kurią yra apskaičiuojama žala daugelyje

⁷³ Tokią išvadą yra padarę ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2020-05-04 Valstybinio audito ataskaitoje dėl aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo (toliau - Valstybinio audito ataskaita). Valstybinio audito ataskaitoje Valstybės kontrolė nurodė, kad aplinkai padarytos žalos apskaičiavimą reglamentuoja Metodika, kurioje nėra aiškiai reglamentuojama, kaip turėtų būti įvertinta padaryta žala, pavyzdžiui, kai dėl ūkio subjekto veiklos masiškai žūsta augalai ir gyvūnai. Neišsprendus, pagal kokius kriterijus bus vertinamas kilęs pavojus ar žala aplinkai, žmonių sveikatai ir gyvybei, sudėtinga stabdyti aplinkai žalingą ūkio subjekto veiklą (3.4 poskyris). Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra atkreipė dėmesį į tai, kad pagal Metodiką skaičiuojama tik pinigine žalos išraiška, kurią sudaro išmestų teršalų tarifas (pvz., į orą ar vandens telkinius), pagal formulę apskaičiuotas išmestų teršalų kiekis ir teršalų rūšis. Aplinkai, florai ir faunai padaryta žala, t. y. sukeltos pasekmės, neskaičiuojamos. Siekiant įvertinti tikrąją padarytą žalą, neužtenka nustatyti pinigine žalos išraiška. Policijos departamentas atkreipė dėmesį į žalos skaičiavimo problematiką (3 priedas): atliekant ikiteisminį tyrimą, kiekvienu atveju apskaičiuojant gamtai padarytą žalą reikia įvertinti daug kriterijų: vietą, metų laiką, taršos pobūdį, vyraujančią augaliją ir gyvūniją ir kt. Iš esmės apskaičiuojant realią gamtai padarytą didelę žalą (kuri yra būtinas nusikalstamos veikos požymis), būtini ir būtų labai naudingi mokslininkų tyrimai, bet neturima informacijos, ar jie atliekami. Prieiga per internetą: https://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=25084

⁷⁴ Specialiųjų tyrimų tarnybos atliktame korupcijos rizikos aplinkosaugos srityje vertinime konstatuota, kad ADD pareigūnų veiksmai apskaičiuojant gamtai padarytą žalą (nėra atliekami specialūs tyrimai) yra nepakankami objektyviai nustatyti tokios žalos faktą ir mastą ir tai yra sisteminio pobūdžio trūkumas. Be to, neišsamiai atliekami patikrinimai dėl nuotekų patekimo į paviršinius vidaus vandenis sudaro prielaidas korupcijos rizikai. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/korupcijos-prevencija/korupcijos-rizikos-analizes/atliktos-korupcijos-rizikos-analizes/7471>

⁷⁵ Vilniaus apygardos teismas baudžiamojoje byloje yra nurodęs, kad „[...] aplinkos ministro 2002-09-09 įsakymu Nr. 471 patvirtinta metodika nėra ir negali būti priemonė, kurios pagalba apskaičiuojama realiai aplinkai padaryta žala BK 270 straipsnio prasme. Iš byloje esančių paskaičiavimų [...] matyti, kad žala nustatyta remiantis vien formaliais kriterijais, išmestų į aplinką tarifais (1000 Lt už toną statojinių atliekų), mokesčio laikotarpio indeksavimo koeficientais, atliekų rūšimi, todėl savo esme ši metodika yra ne žalos, o piniginių sankcijų dydžio paskaičiavimo metodika, neturinti nieko bendra su realia aplinkai padaryta žala. Metodika, kuria grindžiamas padarytos žalos dydis nagrinėjamoje byloje neatskleidžia vertinamojo nusikalstamos veikos sudėties požymio, nes yra formali, universali visoms situacijoms, visiems atvejams ir visiems kartams, neatsižvelgia į konkrečias bylos aplinkybes ad hoc. Pagal šią metodiką nėra nustatoma realiai aplinkai padaryta žala, paskaičiuojamas tik abstraktus žalos, o iš esmės - piniginių sankcijų dydis [...] (Vilniaus apygardos teismo 2015-10-30 nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-508-497/2015); Iš esmės panašios pozicijos laikosi ir kai kurie civilines bylas nagrinėjantys Lietuvos teismai, teigdami, kad esą remiantis Metodikoje įtvirtintais skaičiavimo metodais, nustatoma ne realiai žala, bet galima žala (galimi nuostoliai) (Lietuvos apeliacinio teismo 2019-11-21 nutartis, priimta civilinėje byloje e2A-575-302/2019).

⁷⁶ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/env/outreach/50244626.pdf>.

postsovietinių valstybių, grindžiama dar 1983 metais SSRS patvirtinta metodika, kuri visiškai supaprastino žalos gamtai nustatymą – pagal ją nereikalaujama nustatyti realios žalos gamtai, pasitelkti tos srities ekspertų ir pan. Praktika rodo, kad tokiu būdu skaičiuojant žala gamtai, ji paprastai yra gerokai „pervertinama“⁷⁷, ⁷⁸. Jau vien ši aplinkybė akivaizdžiai paneigia AAD teiginį, kad Metodika yra suderinta su Direktyva 2004/35/EB ir jokių prieštaravimų tarp šių kardinaliai priešingų dokumentų, įtvirtinančių visiškai skirtingą žalos aplinkai vertinimo ir atlyginimo metodiką, AAD tariamai nežvelgia. OECD pabrėžė, kad Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV) turi stiprius aplinkosaugos teisės standartus, kuriuos perima Vakarų Europos valstybės, taikydamos Direktyvos 2004/35/EB nuostatas. Tačiau postsovietinėse valstybėse (Rytų Europoje, Kaukaze ir Centrinėje Azijoje) vis dar vyrauja formulėmis pagrįstas žalos skaičiavimo metodas, kuris veikia kaip baudinė sankcija, bet ne kaip gamtai padarytos žalos atkūrimo priemonė.

Bendrovės iniciatyva atliktas TIG ekspertų tyrimas, jo išvados pagrįstos buveinių lygiavertiškumo analizės (toliau – BLA) išteklių lygiavertiškumo palyginimo metodu, kuris, pagal Europos Komisijos gaires⁷⁹, yra tinkamas būdas nustatyti gamtai padarytos žalos mastą, kaip tik ir buvo pirmiausia sukurtas JAV⁸⁰, o šiuo metu jau taikomas ir Vakarų Europoje.

BLA modelis pagrįstas geriausiomis praktikomis ir atitinka Direktyvos 2004/35/EB reikalavimą, kad kompensuojamojo atkūrimo apimtis būtų pagrįsta išteklių lygiavertiškumo palyginimo arba funkcijų lygiavertiškumo palyginimo metodais Norėdama įforminti lygiavertiškumo analizės metodą, kad būtų galima jį naudoti vertinant žalą gamtos ištekliams, Europos Komisija finansavo Išteklių lygiavertiškumo palyginimo metodų, skirtų vertinti žalą aplinkai ES (angl. *Resource Equivalency Methods for Assessing Environmental Damage in the EU*, REMEDE), projektą, kad: sukurtų, išbandytų ir išplatintų išteklių lygiavertiškumo palyginimo metodus, tinkančius papildomų ir kompensuojamųjų žalos ištaisymo priemonių, reikalingų norint tinkamai kompensuoti žalą aplinkai, apimčiai nustatyti. Yra nemažai atvejų tyrimų, kuriuose taikoma BLA arba kitos lygiavertiškumo palyginimo analizės Europos šalių praktikos ir Direktyvos 2004/35/EB kontekste.

Šių atvejų tyrimų pavyzdžiai – Jamalo-Europos dujotiekis, kertantis Vyslos upę Lenkijoje⁸¹, hipotetinio tarptautinio kelių statybos projekto *ex-ante* analizė⁸², nuolatinės taršos dėl kasybos veiklos atvejais Čekijos Respublikoje⁸³ ir rezervuaro griūties ir cheminių medžiagų išleidimo atvejais Švedijoje⁸⁴.

⁷⁷ Tai reiškia, kad nors ir Lietuvai atgavus nepriklausomybę bei įsigaliojus nuostatai, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje negali būti taikomi TSRS teisės aktai, Metodikos forma buvo pakeista patvirtinus Metodiką naujais ministrų įsakymais, tačiau jos turinys išliko toks pats. Metodikos turinys ir pagrindiniai principai iš esmės nepasikeitė ir po 2007 metų, kai Lietuva nurodė įgyvendinusi Direktyvą 2004/35/EB, perkeldama ją į nacionalinius teisės aktus, be kita ko, ir į Metodiką.

⁷⁸ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucinis Teismas 2003 m. spalio 29 d. nutarimu, išnagrinėjęs Vilniaus apygardos teismo prašymą, pripažino, kad Metodikos dėl žalos gamtai nustatymo pirmoji redakcija (patvirtinta Vyriausybės 1991 m. lapkričio 8 d. nutarimas Nr. 458 „Dėl Nuostolių, padarytų gamtai, pažeidus aplinkos apsaugos įstatymus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo“) prieštarauja Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 2 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui. Tai kas reiškia, kad AAD beveik 12 metų laikotarpyje (nuo 1991-11-08 iki 2002-09-09) Metodika taikė ir jos pagrindu ūkio subjektams žalą skaičiavo neteisėtai.

⁷⁹ Atsakomybės už aplinkos apsaugą direktyva: Mokymų vadovas ir pridamos skaidrės, Europos Komisijos Aplinkos generaliniam direktoratui, Sutarties Nr. 070307/2012/621542/SER/A1, „eftec“ „STRATUS CONSULTING“, 2013 m. vasario mėn. („Environmental Liability Directive: Training Handbook and Accompanying Slides“ For European Commission DG, Environment Contract Reference No. 070307/2012/621542/SER/A1, eftec STRATUS CONSULTING, February 2013).

⁸⁰ BLA buvo plačiai naudojama žalos gamtos ištekliams vertinimo ir jų atkūrimo (ŽGIVA) atvejais JAV: Dunford, Richard W., Thomas C. Ginn ir William H. Desvousges. 2004. „Buveinių lygiavertiškumo analizės naudojimas vykdant žalos gamtos ištekliams vertinimus“ (angl. *The Use of Habitat Equivalency Analysis in Natural Resource Damage Assessments*). Žurnalas „Ekologijos ekonomika“ (angl. *Ecological Economics*) 48:49–70.

⁸¹ Tederko, Z., Kiejzik-Głowińska, M., Lipton, J. „D12: Vyslos upę kertantis Jamalo-Europos dujotiekis“ (angl. *D12: Vistula River crossing by the Yamal-Europe gas pipeline*). Prieiga per internetą: http://web.archive.org/web/20100508232543/http://www.envliability.eu/docs/D12CaseStudies/D12_REMEDE_Poland_Vistula_River_Oct%2008.pdf

⁸² Tederko, Z., Kiejzik-Głowińska, M., Lipton, J. „D12: Vyslos upę kertantis Jamalo-Europos dujotiekis“ (angl. *D12: Vistula River crossing by the Yamal-Europe gas pipeline*). Prieiga per internetą: http://web.archive.org/web/20100508232543/http://www.envliability.eu/docs/D12CaseStudies/D12_REMEDE_Poland_Vistula_River_Oct%2008.pdf

⁸³ Boháč, J. 2008. „D12: nuolatinė tarša dėl kasybos veiklos, Čekijos Respublika“ (angl. *D12: Chronic Mining Pollution, Czech Republic*). Prieiga per internetą: http://web.archive.org/web/20100508232546/http://www.envliability.eu/docs/D12CaseStudies/D12_REMEDE_mining_Czech_Oct%2008.pdf

⁸⁴ Cole, Scott ir Bengt Kriström. 2008. „D12: rezervuaro griūtis ir cheminių medžiagų išleidimas (Helsingborgas, Švedija)“ (angl. *D12: Tank Collapse & Chemical Release (Helsingborg, Sweden)*). Prieiga per internetą:

AAD Bendrovei taip ir nepaaiškino, kodėl TIG ekspertų taikyti žalos nustatymo metodai, analizuoti duomenys ir dokumentai, o taip pat jų pagrindu padarytos išvados yra netinkamos.

Minėtoje OECD ataskaitoje pabrėžiama ir tai, kad REKCA šalyse (kokiai pagal galiojančią Metodiką ir jos taikymo būdą priskirtina ir Lietuva) dažniausiai sumokėta baudinė sankcija už gamtai padarytą žalą patenka į valstybės biudžetą neužtikrinant, kad ji bus išleista aplinkos atstatymui.

Taigi AAD, nurodydamas, jog Metodika yra tinkamas būdas apskaičiuoti gamtai padarytą žalą, visų pirma, selektyviai ir netinkamai aiškina AAĮ 32 straipsnio 4 dalies nuostatas, iš kurių akivaizdu, kad Metodika gali būti taikoma tik tada ir tik tuo atveju, kai yra tinkamai nustatytas aplinkai padarytos žalos faktas, nustatytas konkretus teršėjas ir priežastinis ryšys tarp jo veiksmų bei nustatyto žalos gamtai fakto bei masto, AAĮ ir Direktyvos 2004/35/EB reglamentuota tvarka yra suderintas ir įgyvendintas aplinkos atkūrimo priemonių planas ir yra būtina padengti žalą, kurios negalima atlyginti natūra, t.y. taikant aplinkos atkūrimo priemones. Toks Metodikos taikymas, kai nėra nustatytos aukščiau nurodytos aplinkybės, teršėjui nesudaryta galimybė aiškiai žinoti savo neteisėtais veiksmais kilusių padarinių masto ir apimties, neatitinka nei AAĮ, nei Direktyvos 2004/35/EB nuostatų.

7. AAD turėjo pareigą atsakyti į Bendrovės 2020-11-17 raštą, kuriuo pateikta TIG Environmental ekspertų ataskaita ir motyvuotai paaiškinti, dėl kokių priežasčių šioje ataskaitoje pateiktų duomenų ir dokumentų ekspertinė analizė ir jos pagrindu padarytos išvados yra nepriimtini.

AAD, pareiškęs pagal Metodiką apskaičiuotą ir jokiais kitais objektyviais duomenimis nepagrįstą Civilinį ieškinį baudžiamajame procese ir nesudarydamas galimybių administracinėje procedūroje geranoriškai išspręsti žalos atlyginimo klausimo, nepagrįstai perkėlė ekologinės žalos atlyginimo klausimą į baudžiamąjį procesą, nors, kaip nurodė Europos Komisijos atstovas 2021-02-11 rašte, Direktyvos 2004/35/EB pagrindu privalomas ES valstybėms žalos atlyginimas dėl ekologinio incidento turi visai kitą prigimtį nei baudžiamosios ar kitos atgrasančios sankcijos⁸⁵.

Tai reiškia, kad:

- (a) žalos aplinkai klausimas pirmiausia turi būti sprendžiamas ne baudžiamajame procese, kurio prigimtis yra visai kita;
- (b) žala turi būti nustatoma pagal Direktyvą 2004/35/EB;
- (c) praktika, kai, pritaikius Metodiką yra apskaičiuojama didelė žala ir šis požymis *ipso facto* (savaiame) taikomas baudžiamajame procese kriminalizuojant ekologinius incidentus neatitinka Direktyvos 2004/35/EB taikymo tikslo ir paskirties⁸⁶.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad AAD 2021-01-29 rašte teigia, kad šiuo atveju nelaikytina, jog yra taikoma dviguba atsakomybė Bendrovei, kadangi ji neįgyvendino aplinkos atkūrimo priemonių. Tokia AAD išvada reiškia pripažinimą, kad AAD negali vienu metu reikalauti ir aplinkos atkūrimo priemonių, ir tuo pačiu reikšti Civilinį ieškinį, apskaičiuotą išimtinai pagal Metodiką, kadangi tai reikštų dvigubą reikalavimą.

Asmenų kreipimosi į viešojo administravimo subjektus nagrinėjimo tvarką įtvirtina VAĮ 14 straipsnis. Asmenų prašymus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d.

---

http://web.archive.org/web/20100613124354/http://www.envliability.eu/docs/D12CaseStudies/D12_REMEDE_Tank_Collapse_Sweden_Oct%2008.pdf.

⁸⁵ Prieiga prie šio rašto per internetinę nuorodą: [2021-03-02 AB Grigeo Klaipėda rastas AAD](#)

⁸⁶ AAD nenustatė žalos Kuršių marioms fakto ir dydžio taip, kaip to reikalauja AAĮ, ir 2000 ir 2004 metų direktyvos. Jei žalos faktas ir dydis būtų nustatytas taip, kaip reikalauja AAĮ, ir 2000 ir 2004 metų Direktyvos, egzistuoja pagrindas manyti, kad Bendrovės veiksmais padaryta žala neatitiktų BK 270 straipsnio 2 dalyje nustatytos žalos sampratos, dėl ko nebūtų pagrindo tęsti baudžiamąjį procesą, o Bendrovei (jos atsakingiems asmenims) būtų pritaikytos administracinės atsakomybės priemonės.

nutarimu Nr. 875 (toliau – Prašymų nagrinėjimo taisyklės) (VAĮ 14 str. 1 d.), kuriose numatyta, kad į prašymus turi būti atsakyta per 20 darbo dienų⁸⁷.

Atsižvelgdama į tai ir aukščiau nurodytas aplinkybes bei vadovaudamasi Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 4 dalimi, Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 18 straipsniu, Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis, Bendrovė kreipiasi į Aplinkos apsaugos departamentą prašydama:

(i) pateikti Bendrovės veiksmais padaryto neigiamo poveikio aplinkai (Kuršių marioms) reikšmingumo įvertinimą, duomenis apie Bendrovės veiksmais padarytos žalos faktą bei mastą ir priežastinį ryšį tarp nustatyto reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai bei Bendrovės veiksmų;

(ii) pateikti informaciją apie tai, kokiam konkrečiam gamtos elementui Bendrovės veiksmais buvo padarytas reikšmingas neigiamas poveikis, kokia buvo šio gamtos elemento pirminė būklė 2012-01-01 ir kokio tikslo turi būti siekiama aplinkos atkūrimo priemonėmis;

(iii) pateikti informaciją apie tai, dėl kokių priežasčių ir kokio atsakingo asmens sprendimu iki šiol nėra priimtas privalomasis nurodymas Bendrovei dėl aplinkos priemonių plano taikymo;

(iv) per 20 darbo dienų nuo šio rašto gavimo priimti privalomąjį nurodymą Bendrovei dėl aplinkos atkūrimo priemonių plano taikymo;

(v) priėmus privalomąjį nurodymą dėl aplinkos atkūrimo priemonių taikymo, atsiimti ikiteisminiame tyrime Nr. 04-2-00154-19 pareikštą civilinį ieškinį.

Tuo atveju, jeigu iki nustatyto termino pabaigos nebus įvykdyti aukščiau nurodyti reikalavimai ar jų dalis, Bendrovė bus priversta įstatymuose nustatyta tvarka kreiptis į teismą su prašymu įpareigoti AAD įvykdyti aukščiau aptartuose teisės aktuose numatytus reikalavimus.

AB „Grigeo Klaipėda“ generalinis direktorius

Tomas Eikinas

⁸⁷ LVAT praktikoje yra nurodyta, kad viešojo administravimo subjekto vilkinimu atlikti veiksmus yra suprantamas toks neveikimas, kai viešojo administravimo subjektas nepriima sprendimo (teigiamo arba neigiamo) prašomu išspręsti klausimu per įstatymo nustatytą terminą (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS602-84/2012).